

Komentarz do Kodeksu postępowania przed Trybunałem Koronnym

(stan na 1 lipca 2019 roku, wydanie 1)

Wojciech Hergemon*

*Jego Arcyksiążęca Wysokość Wojciech Hergemon herbu Toga. W Księstwie Sarmacji od 2004 roku. Doktor netowy (Sarmacja), doktor rehabilitowany (Ciprofloksja). Autor licznych prac naukowych z zakresu finansów, ekonomii oraz prawa w polskich mikronacjach. Wielokrotny asesor Trybunału Koronnego Księstwa Sarmacji, długoletni Sędzia Straży Tradycji (Ciprofloksja), kolejno Dziekan Wydziału Prawa, Dziekan Wydziału Prawa i Farmacji, Dyrektor Hogwartu (dawniej Wydział Prawa i Farmacji) na Uniwersytecie im. Krzysztofa Putry (Ciprofloksja), profesor nadzwyczajny Uniwersytetu im. Krzysztofa Putry, wykładowca Teutońskiej Akademii Medycznej, w przeszłości wykładowca Uniwersytetu w Bytowie (Sarmacja), członek Akademii Sclavińskiej (Sarmacja). Wielokrotnie Namiestnik Marchii Teutońskiej lub Regent Królestwa Teutonii, poseł na Sejm, minister w Rządzie Księstwa Sarmacji.

Spis treści

Wstęp.....	5
Uwagi ogólne	6
Terminy	6
Pełnomocnicy i obrońcy	6
Przewodniczący Trybunału, przewodniczący Trybunału odwoławczego, Książe (Marszałek Trybunału)	7
Postępowania sporne i bezsporne, uczestnicy postępowania, podmioty z art. 7 § 2.....	7
Postanowienia i rozstrzygnięcia nieprzewidziane przez akt rangi ustawowej, a także niewymienione wprost w Konstytucji	8
Komentarz do Kodeksu postępowania przed Trybunałem Koronnym	9
Rozdział 1 Przepisy ogólne	9
Artykuł 1	9
Rozdział 2 Definicje	9
Artykuł 2	9
Artykuł 3	10
Artykuł 3a	11
Rozdział 3 Postępowanie przed Trybunałem - przepisy ogólne.....	12
Artykuł 4	12
Artykuł 5	13
Artykuł 6	13
Artykuł 7	14
Artykuł 8	16
Artykuł 9	16
Artykuł 10	17
Artykuł 11	17
Artykuł 12	18
Artykuł 13	19
Artykuł 14	21
Artykuł 15	21
Artykuł 16	22
Artykuł 16a	22
Rozdział 4 Przebieg rozprawy	23
Artykuł 17	23
Artykuł 18	24

Artykuł 19	24
Artykuł 20	25
Artykuł 21	26
Artykuł 22	26
Artykuł 23	27
Artykuł 24	28
Artykuł 25	29
Artykuł 26	30
Artykuł 27	30
Artykuł 28	30
Artykuł 29	30
Rozdział 5 Wyrokowanie	31
Artykuł 30	31
Artykuł 31	31
Artykuł 32	32
Artykuł 33	32
Artykuł 34	33
Artykuł 35	34
Artykuł 36	34
Rozdział 6 Środki zaskarżenia.....	35
Oddział 1 Apelacja	35
Artykuł 37	35
Artykuł 38	35
Artykuł 39	36
Artykuł 40	36
Oddział 2 Skarga kasacyjna.....	37
Artykuł 41	37
Oddział 3 Zażalenie	37
Artykuł 42	37
Rozdział 7 Czynności nadzwyczajne	38
Oddział 1 Zmiana składu.....	38
Artykuł 43	38
Oddział 2 Umorzenie.....	40
Artykuł 44	40

ODDZIAŁ 3 MEDIACJA	41
Artykuł 45	41
Artykuł 46	42
Rozdział 8 Przepisy porządkowe.....	43
Artykuł 47	43
Rozdział 9 Przepisy przejściowe i końcowe.....	43
Artykuł 48 / Artykuł 49.....	43

Wstęp

Mimo, że nie mam obecnie chęci orzekania w Trybunale Koronnym dostrzegam problem niskiej wiedzy wśród asesorów, podsądnych oraz innych obywateli w zakresie obowiązującego Kodeksu postępowania przed Trybunałem Koronnym. Dlatego też na ręce czytelnika oddaję dzieło, którego sporządzenie krążyło mi po głowie już od dłuższego czasu – mianowicie kompletny komentarz do rzeczonyj ustawy. Pozycja ta będzie pomocna zapewne dla asesorów, szeroko rozumianych uczestników procesu, a także członków ciał ustawodawczych. Zapewne są osoby, w których ocenie część z prezentowanych przeze mnie tez jest błędna. Nie pozostaje mi nic innego jak zachęcić te osoby do stworzenia własnego komentarza, tak aby zainteresowanym umożliwić zapoznanie się różnorodnymi poglądami.

Tytułem wstępu należy wspomnieć o genezie obecnej regulacji. Wcześniejszą regulację stanowił Kodeks postępowania sądowego (ustawa Sejmu nr 293 z 8 sierpnia 2016 roku) liczący sobie 127 artykułów i będący w warunkach mikronacyjnych niewątpliwie dziełem szaleńczego umysłu (powstał nawet Zakon Kręgu Wtajemniczonych, w którym znalazło się wszystkie 5 osób deklarujących zrozumienie k.p.s.). Nie wnikając w szczegółowe mankamenty poprzedniej regulacji – celem gruntownej reformy miało być uproszczenie i przyspieszenie postępowania przed Trybunałem Koronnym.

W tym miejscu pozwolę sobie oddać głos projektodawcy (Jego Książęcej Mości Tomaszowi Ivo Hugo) i wprost zacytować przyczyny i okoliczności zmian: *nie wiem czy potrzebna jest definicja posiedzenia składu orzekającego, ale czy zbytnio komplikuje ustawę czy też związuje ręce asesorom? Moim zdaniem nie. W moim przekonaniu k.p.s. trzeba po prostu naprawić - zbyt wiele pojęć w niej jest, zbyt duża ilość przepisów, które można nie tylko umieścić w innym miejscu, ale rozwiązać jednym stwierdzeniem, jak np. o świadkach w sprawach ustrojowych czy pytaniu przez cały skład sędziowski w sprawach ustrojowych.*

Niewątpliwie nowy k.p.t.k. nie rozwiązał wszystkich bolączek sarmackiego wymiaru sprawiedliwości – sprawił jednak, że przeciętny obywatel jest w stanie w sposób skuteczny działać przed Trybunałem. Jednocześnie regulacje uprościły pracę asesorów. Jednakże w mojej ocenie ustawa w dalszym ciągu posługuje się nieintuicyjnymi pojęciami (wnioskodawca, uczestnik itd.), które nie są zazwyczaj używane ani przez strony, ani też przez znaczną część asesorów. Pisząc komentarz natrafiłem także na wiele innych nieścisłości, z których nie zdawałem sobie wcześniej sprawy.

Uwagi ogólne

Pewne kwestie nie zostały uregulowane w komentowanym akcie lub też są na tyle doniosłe, że dotychczasowa praktyka sprawia, iż niezbędne jest ich omówienie choć w podstawowym zakresie.

Terminy

W tym miejscu należy wspomnieć, że ustawa nie precyzuje sposobu obliczania terminów, natomiast posługuje się zarówno terminami wyrażonymi w godzinach jak i terminami wyrażonymi w dniach, co niewątpliwie może budzić pewne wątpliwości.

Jeżeli termin określony jest w godzinach kończy się on o konkretnej godzinie (np. godzina 12:35), natomiast jeżeli w dniach – termin ten upływa z końcem odpowiedniego dnia (o 23:59) niezależnie od jakiej godziny jest on liczony.

Dobrą praktykę niewątpliwie stanowi dokładne określanie daty i godziny, z którą to kończy się zakreslany termin. Takie rozwiązanie sprawia, że uczestnicy rozprawy niebędący profesjonalistami nie mają wątpliwości co do oczekiwań Trybunału.

Pełnomocnicy i obrońcy

Ustawa nie regulowała początkowo w żaden sposób kwestii ustanowienia pełnomocników lub obrońców przez podmioty występujące przed Trybunałem. Kwestie te rozstrzygano zatem w oparciu o wcześniejszą praktykę, przyjmując że uczestnicy postępowania mają prawo do ustanowienia pełnomocnika lub obrońcy, a jedynym warunkiem jest uczynienie tego w sposób niebudzący wątpliwości oraz zgoda osoby ustanowionej. Obrońca/pełnomocnik działa na rzecz osoby, która go ustanowiła.

Wątpliwości pojawić się mogły jednakże wraz z aktem nowelizującym – Ustawą Sejmu nr 326 z dnia 19 czerwca 2017 roku o ustanowieniu obrońców procesowych finansowanych z budżetu państwa, który wprowadził pojęcie *obrońcy* (szerzej komentarz do art. 3a oraz 16a), tj. osoby działającej na korzyść strony i opłacanej przez Skarb, lecz pozostawił pustkę w kwestii pełnomocników/obrońców nieopłacanych przez Skarb, czy też pełnomocników podmiotów innych niż strony (w postępowaniach niespornych).

Niewątpliwie należy opowiedzieć się za poglądem, że owa mało przemyślana regulacja nie neguje możliwości ustanawiania pełnomocników i obrońców w postępowaniach bezspornych

oraz spornych bez finansowania przez Skarb. Stosować należy w tym zakresie dotychczas przyjęty zwyczaj.

Przewodniczący Trybunału, przewodniczący Trybunału odwoławczego, Księżę (Marszałek Trybunału)

Ustawodawca w Kodeksie posługuje się trzema alternatywnymi określeniami, mianowicie:

- przewodniczący Trybunału,
- przewodniczący Trybunału odwoławczego,
- Księżę (Marszałek Trybunału).

Pozycja i osoba Księcia definiowana jest w Konstytucji. Pojęcie Marszałka Trybunału wprowadza natomiast Ustawa Sejmu nr 346 z dnia 23 lipca 2018 roku o Trybunale Koronnym. Pojęcie przewodniczącego Trybunału oraz tym bardziej przewodniczącego Trybunału odwoławczego nie jest nigdzie definiowane.

Z uwagi na powyższe pozostaje domniemywać, że jest to ten sam podmiot, a więc Księżę (Marszałek Trybunału), a rozbieżności są efektem powielania i modyfikowania rozwiązań ze wcześniejszych regulacji.

Postępowania sporne i bezsporne, uczestnicy postępowania, podmioty z art. 7 § 2

Mimo tego, że zagadnienia te omówione są w komentarzach do poszczególnych przepisów z uwagi na ich niezauważaną doniosłość konieczne stało się ich syntetyczne omówienie w uwagach ogólnych do komentarza.

Artykuł 3 komentowanej ustawy w sposób mało uwypuklony dzieli sprawy na sporne oraz bezsporne. Sprawy to sporne to sprawy karne i cywilne, bezsporne to natomiast sprawy ustrojowe i kontrolne. W sprawach spornych występują *strony*, natomiast w sprawach bezspornych występuje *wnioskodawca*, a więc podmiot, który zainaugurował postępowanie (przy czym w sprawach kontrolnych wnioskodawca nie występuje, zamiast niego jest organ).

Podmioty te są uczestnikami postępowania. Zatem w sprawach karnych i cywilnych uczestnikami postępowania są *strony*, a w sprawie ustrojowej *wnioskodawca*. Kim zatem są podmioty przystępujące do sprawy ustrojowej w trybie art. 7 § 2? Regulacja artykułu 3 (enumeratywny katalog) sprawia, że nie sposób przyjąć, że są one uczestnikami postępowania. Jednocześnie podmioty te występują jedynie w art. 7 § 2, a w żadnym innym miejscu Kodeks o nich nie wspomina.

Zgodnie z dotychczasową praktyką Trybunału są to *podmioty na prawach uczestnika postępowania*. Oznacza to, że co do zasady stosuje się do nich przepisy dotyczące uczestników postępowania, jednakże zarówno przewodniczący składu, jak i osoba działająca za taki podmiot musi mieć na uwadze specyfikę tego statusu. Rozważania powyższe winny być brane pod uwagę każdorazowo, kiedy w dalszej części komentarza mowa jest o podmiotach przystępujących w trybie art. 7 § 2.

Postanowienia i rozstrzygnięcia nieprzewidziane przez akt rangi ustawowej, a także niewymienione wprost w Konstytucji

Wiele zamieszana wprowadziło także postanowienie Trybunału Koronnego z dnia 19 lutego 2019 roku w sprawie o sygn. akt U 1/19, w którym to postanowieniu Trybunał zawiesił obowiązywanie aktu prawa podlegającego kontroli – do czasu zakończenia sprawy ustrojowej. Jako podstawę rzeczzonego postanowienia Trybunał wskazał art. 1 Konstytucji.

Rozwiązanie to jawi się jako jaskrawo sprzeczne z obowiązującymi przepisami prawa. Ustawa zasadnicza sama w sobie nie przewiduje możliwości dokonania swego rodzaju zabezpieczenia do czasu rozpoznania sprawy, a już na pewno nie w art. 1. Również brak takich norm w aktach rangi ustawowej. Brak jest także podstawy prawnej, w oparciu o którą możliwe byłoby odwołanie się od opisywanego postanowienia.

Niewątpliwie Trybunał uprawniony jest do stosowania wprost Konstytucji, jednakże art. 1 ma charakter ogólnej zasady, zatem nie stanowi przepisu określającego konkretne uprawnienia Trybunału. Wobec braku kontroli takiego postanowienia w przypadku utrwalenia przez Trybunał takiej praktyki istnieje uzasadnione ryzyko całkowitej dowolności procesowej czynionej w oparciu o art. 1, będący w hierarchii wyżej niż k.p.t.k.

Trudno określić, czy postanowienie takie, jako wydane bez podstawy prawnej, w ogóle istnieje w porządku prawnym. Podobny walor można by przecież przypisać przykładowo postanowieniu Trybunału, w którym powoływałby skład Rady Ministrów. Jednakże to Trybunał jest instytucją, która odpowiada za stan porządku prawnego Księstwa Sarmacji. Wobec powyższego pozostaje wskazać czytelnikom niniejszego komentarza, że w ocenie autora takie działania długofalowo stanowią psucie prawa i wizerunku Trybunału.

Komentarz do Kodeksu postępowania przed Trybunałem Koronnym

Rozdział 1 Przepisy ogólne

Artykuł 1

§ 1. Ustawa normuje postępowanie przed Trybunałem Koronnym, zwanym dalej „Trybunałem”.

§ 2. Trybunał dąży do rozpoznania i rozstrzygnięcia sprawy bez zbędnej zwłoki oraz przeciwdziała niepotrzebnemu przedłużaniu postępowania sądowego.

Zgodnie z art. 1 § 1 komentowanej ustawy reguluje ona wszelkie postępowania toczące się przed Trybunałem Koronnym. Stosownie do art. 32b Konstytucji Trybunał Koronny:

- wymierza kary, chyba, że przepis szczególny stanowi wyraźnie inaczej;
- rozstrzyga sprawy ze stosunków z zakresu prawa cywilnego;
- kontroluje działalność innych organów władzy publicznej;
- kontroluje zgodność aktów normatywnych z aktami normatywnymi wyższego rzędu;
- ustala powszechnie obowiązującą wykładnię prawa;
- rozpoznaje odwołania od kar wymierzonych przez inne organy;
- załatwia inne sprawy, przekazane do jego właściwości ustawą.

W § 2 ustawodawca wprowadza zasadę szybkości postępowania przed Trybunałem Koronnym. Podkreślić należy jednak, że wskazana regulacja ma jedynie charakter deklaratoryjny, o czym niewątpliwie przekonała się większość osób mająca przyjemność występować przed Trybunałem. Ustawa w żadnym miejscu nie określa terminów w jakich powinny kończyć się poszczególne etapy postępowania, nie daje stronom żadnych narzędzi wpływających na przyspieszenie postępowania, ani nawet nie określa czym jest niepotrzebne przedłużanie postępowania sądowego. Jednocześnie ustawa wprowadza (czy też raczej pozostawia po k.p.s.) liczne komplikacje, które to przedłużenie postępowania wywołują.

Rozdział 2 Definicje

Artykuł 2

§ 1. Określenie „sprawa karna” oznacza sprawę o wymierzenie kary.

§ 2. Określenie „sprawa cywilna” oznacza sprawę ze stosunków cywilnoprawnych.

§ 3. Określenie „sprawa ustrojowa” oznacza sprawę o kontrolę zgodności aktu normatywnego niższego rzędu z aktem normatywnym wyższym hierarchicznie oraz sprawę o ustalenie powszechnie obowiązującej wykładni prawa.

§ 4. Określenie „sprawa kontrolna” oznacza sprawę o kontrolę działalności organu władzy publicznej.

Art. 2 definiuje rodzaje spraw toczących się przed Trybunałem wprowadzając ich enumeratywny podział. Podział ten ma charakter intuicyjny i zdaje się nie wymagać głębszej refleksji. Nomenklatura ta nie zawsze pozostaje w związku z późniejszymi określeniami przyjętymi przez ustawodawcę.

Nadmienić jedynie należy, że swego czasu pojawiły się wątpliwości co do tego, czy w ramach sprawy kontrolnej można dokonywać kontroli prawomocnego orzeczenia Trybunału, które to rozwiązanie postulował JKW Dyman Wander, niezadowolony z rozstrzygnięcia apelacyjnego uchylającego wyrok, który wydał jako asesor (niewątpliwie umknęło mu, że przy takiej wykładni wyrok kontrolny można by również kontrolować i sprawa nigdy by się nie zakończyła). Ostatecznie Wyrokiem z dnia 12 marca 2017 roku, sygn. akt TK U 17/01/26 Trybunał udzielił wykładni niebudzącej wątpliwości i stwierdził, że kontrola taka jest niedopuszczalna.

Artykuł 3

Określenie „uczestnik postępowania” oznacza:

- 1) stronę, w przypadku spraw o charakterze sporu;
- 2) wnioskodawcę w przypadku spraw o charakterze niespornym;
- 3) organ lub przewodniczący organu władzy publicznej będącego przedmiotem kontroli w sprawach kontrolnych.

Jak wskazano już w rozważaniach ogólnych – ustawodawcy brak jest konsekwencji. Z jednej strony posługuje się określeniami sprawa karna, cywilna itd., a z drugiej zbiorczo określa występujące podmioty mianem „uczestnika postępowania”. Regulacja ta zdaje się zresztą o tyle wadliwa, że przymiot uczestnika postępowania przypisuje jedynie stronom w sprawach spornych (karne, cywilne) oraz wnioskodawcy i organowi władzy publicznej w sprawach niespornych.

Kim zatem stosownie do art. 3 są podmioty przystępujące w trybie art. 7 § 2 do sprawy ustrojowej, która przecież charakteru spornego nie ma? Literalna wykładnia wskazanego przepisu niewątpliwie prowadzi do wniosku, że uczestnikami postępowania nie są. Jednakże dotychczasowa praktyka Trybunału wskazuje, że również i te podmioty traktowane są na prawach uczestnika postępowania. Rozwiązanie takie – mimo pozornej sprzeczności omawianą regulacją – niewątpliwie należy uznać za trafne, przy czym nie w każdym wypadku podmioty te będą korzystać z pełni praw uczestnika postępowania (zob. m.in. komentarz do art. 7).

Uczestnikiem postępowania jest także organ lub przewodniczący organu władzy publicznej będącego przedmiotem kontroli w sprawach kontrolnych (w sprawie kontrolnej wnioskodawca nie występuje).

Artykuł 3a

§ 1. Określenie „Obrońca” oznacza osobę, która nie jest Asesorem Trybunału, a która wyraziła wolę na reprezentowanie uczestników postępowania i została zewidencjonowana w spisie, o którym mowa w art. 16a. § 1.

§ 2. Określenie „reprezentowanie” oznacza podejmowanie czynności procesowych w określonym postępowaniu przed Trybunałem Koronnym na korzyść uczestnika postępowania.

Artykuł 3a jest wyjątkowo niefortunną regulacją, którą ustawodawca wprowadził Ustawą Sejmu nr 326 z dnia 19 czerwca 2017 roku o ustanowieniu obrońców procesowych finansowanych z budżetu państwa pomimo, że nikt takiej potrzeby nie zgłaszał. Stosownie do powoływanej regulacji *obrońcą* jest każdy podmiot, który jest zewidencjonowany w spisie i działa na korzyść uczestnika. Obrońca może zostać ustanowiony nie tylko w postępowaniu karnym, ale i każdym innym (kolejna niekonsekwencja nazewnictwa). Regulacja ta, wraz z art. 16a wywiera jednak liczne i istotne skutki procesowe.

Omawiana regulacja przymiot obrońcy przyznaje jedynie osobom zaewidencjonowanym w spisie – liście obrońców opłacanych przez Skarb. Zatem podmiotowi opłacanemu z prywatnych środków uczestnika postępowania nie będzie przysługiwać status *obrońcy*. Regulacja taka niewątpliwie budzi pewne zdumienie. Szczegóły dotyczące udzielania pełnomocnictwa *obrońcy* w rozumieniu art. 3a omówione zostały w komentarzu do art. 16a.

Co istotne ustawa w rezultacie omawianej nowelizacji wprowadza możliwość ustanowienia obrońcy opłacanego ze środków Skarbu, ale nie wprowadza możliwości ustanowienia obrońcy/pełnomocnika opłacanego przez uczestnika postępowania. Tym samym można odnieść wrażenie, że wolą ustawodawcy było uniemożliwienie powoływania pełnomocników i obrońców spoza listy i nieopłacanych przez Skarb. Regulacja taka była by jednak niewątpliwie sprzeczna z zasadami państwa prawa oraz zdrowego rozsądku, zwłaszcza że na listę może wpisać się każdy. Trybunał w praktyce dopuszcza do udziału w sprawie pełnomocników i obrońców ustanawianych samodzielnie przez strony, mimo że brak jest ku temu określonej podstawy prawnej.

Obrońca może działać jedynie w określonym postępowaniu przed Trybunałem i jedynie na korzyść uczestnika. Wszelkie zatem oświadczenia i działania niebędące w interesie uczestnika postępowania powinny zostać przez Trybunał pominięte. Przykładowo cofnięcie wniosku przez *obrońcę* należy zatem uznać za nieskuteczne.

Rozdział 3 Postępowanie przed Trybunałem - przepisy ogólne

Artykuł 4

§ 1. Trybunał rozpoznaje i rozstrzyga sprawę w składzie jednego asesora, chyba że szczególny przepis ustawy przewiduje inną liczebność składu.

§ 2. Jeżeli wymaga tego zawilość sprawy, interes publiczny, dobro wymiaru sprawiedliwości lub ważny interes uczestnika postępowania, przewodniczący Trybunału może wyznaczyć skład o liczebności zwiększonej o jednego albo dwóch asesorów, a w przypadku spraw ustrojowych liczebność ta może być zwiększona o większą liczbę asesorów.

§ 3. Jeżeli czyn zabroniony jest zagrożony karą więzienia przekraczającą miesiąc, Trybunał rozpoznaje i rozstrzyga sprawę w składzie dwóch asesorów.

§ 4. Jeżeli czyn zabroniony jest zagrożony karą więzienia przekraczającą 3 miesiące lub karą banicji, Trybunał rozpoznaje i rozstrzyga sprawę w składzie trzech asesorów.

§ 5. Trybunał w sprawach odwoławczych rozpoznaje i rozstrzyga sprawę w składzie powiększonym o jednego asesora w stosunku do liczebności składu orzekającego w sprawie, chyba że stoi temu na przeszkodzie liczba asesorów Trybunału.

§ 6. Książe (Marszałek Trybunału) nie wyznacza do składu, w jakim Trybunał rozpoznaje i rozstrzyga sprawę apelacyjną, asesora, który uczestniczył w wydaniu zaskarżonego wyroku, chyba że jest to konieczne ze względu na liczbę asesorów Trybunału.

§ 7. Trybunał rozpoznaje i rozstrzyga sprawę ustrojową oraz w przedmiocie skargi kasacyjnej w składzie trzech asesorów.

Ustawodawca co do zasady zakłada rozpoznawanie spraw w składzie jednego asesora.

Przewiduje jednak szereg wyjątków i tak:

- sprawa karna o czyn, który zagrożony jest karą powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy rozpoznawana jest w składzie 2 asesorów,
- sprawa karna o czyn, który zagrożony jest karą powyżej 3 miesięcy rozpoznawany jest w składzie 3 asesorów,
- sprawa ustrojowa i przedmiocie skargi kasacyjnej rozpoznawana jest w składzie 3 asesorów.

Sprawy odwoławcze (lub apelacyjne – ustawodawca nie potrafi się zdecydować na jedno określenie) rozpoznawane są w składzie większym o jednego asesora niż przy rozpoznaniu w I instancji (chyba, że uniemożliwia to liczebność Trybunału), przy czym o ile to możliwe wyznacza się innych asesorów niż uczestniczących w wydaniu zaskarżonego orzeczenia. Regulacja stanowi kompromis między możliwościami kadrowymi Trybunału a prawami stron, jednakże mimo to budzi poważne wątpliwości. Hipotetycznie sprawa apelacyjna może zostać rozpoznana w całości przez skład, który wydał skarżony wyrok. Takie rozwiązanie jawi się jako fasadowe i pozbawione sensu procesowego.

Nadto jeżeli wystąpi jedna z przesłanek: zawilość sprawy, interes publiczny, dobro wymiaru sprawiedliwości lub ważny interes uczestnika postępowania, przewodniczący Trybunału może wyznaczyć skład o liczebności zwiększonej o jednego albo dwóch asesorów, a w przypadku spraw ustrojowych liczebność ta może być zwiększona o większą liczbę asesorów.

Decyzję taką przewodniczący Trybunału powinien podejmować z urzędu, jednak nic nie stoi na przeszkodzie, aby z takim wnioskiem wystąpił przewodniczący składu orzekającego, czy też nawet uczestnik postępowania.

Również w sytuacji, kiedy przewodniczący składu orzekającego lub uczestnik postępowania mają wątpliwości co do prawidłowości liczebności składu – winni wystąpić w tym zakresie z wnioskiem do przewodniczącego Trybunału.

Artykuł 5

§ 1. Posiedzeniem Trybunału kieruje przewodniczący składu.

§ 2. Jeżeli Trybunał rozpoznaje i rozstrzyga sprawę w składzie jednego asesora, ma on prawa i obowiązki przewodniczącego.

Przepis niebudzący wątpliwości. Posiedzeniem Trybunału kieruje przewodniczący składu. Jeśli sprawa rozpoznawana jest przez jednego asesora jest on jednocześnie przewodniczącym składu. W sprawach rozpoznawanych przez liczniejszy skład – przewodniczący Trybunału określa, który z asesorów jest przewodniczącym składu (zob. komentarz do art. 10).

Artykuł 6

§ 1. Posiedzenie Trybunału jest jawne z zastrzeżeniem §§ 2-9.

§ 2. Na wniosek co najmniej jednej strony sprawy karnej wszczętej z oskarżenia prywatnego, rozprawa może zostać utajniona.

§ 3. Wniosek o utajnienie sprawy może zostać złożony jako klauzula we wniosku o wszczęcie postępowania, bądź jako wniosek formalny w trakcie rozprawy.

§ 4. Strona przeciwna może w czasie 24 godzin od złożenia wniosku o utajnienie rozprawy złożyć wniosek o procedowanie w normalnym trybie.

§ 5. Decyzję o utajnieniu rozprawy podejmuje, jeżeli wniosek został złożony przed rozprawą - Księżę (Marszałek Trybunału), a jeśli został złożony w jej trakcie – skład orzekający stosownym postanowieniem.

§ 6. Rozprawę utajnioną przeprowadza się w ukrytym poddziale działu Trybunału Koronnego na Forum Centralnym.

§ 7. Dostęp ciągły do ukrytego poddziału posiadają asesory. Na czas rozprawy, do jej zakończenia, dostęp tymczasowy otrzymują strony postępowania.

§ 8. Asesor orzekający w sprawie nie może ujawnić treści rozprawy utajnionej bez zgody obu stron postępowania. Strony postępowania nie mogą ujawniać treści bądź informacji dotyczących innych trwających rozpraw utajnionych lub mediacji.

§ 9. W sprawach o utajonym przebiegu na forum Trybunału Koronnego publikuje się jedynie wyrok w sprawie, zaś treść przeprowadzonej rozprawy zostaje zarchiwizowana w dedykowanej Tajnej Kancelarii, do której dostęp mają jedynie Asesory.

Po raz kolejny ustawodawca wprowadza zamęt stosując nieprawidłową nomenklaturę. Niewątpliwie chodzi ustawodawcy o to, że posiedzenie Trybunału jest co do zasady *publiczne*, tj. rozpoznawane w ogólnodostępnym wątku forum Trybunału.

Rozprawa *niepubliczna* określona została przez ustawodawcę natomiast mianem *tajnej*. Wniosek o utajnienie może zostać złożony jedynie w sprawie karnej i wyłącznie przez jedną ze stron postępowania. Nie jest zatem możliwe utajnienie sprawy cywilnej, niezależnie od jej przedmiotu i charakteru poruszanych kwestii.

Wniosek o utajnienie sprawy karnej strona może złożyć już na etapie wniosku inicjalnego lub dopiero w toku sprawy. Strona przeciwna ma 24 godziny na ewentualne złożenie wniosku o procedowanie w sposób *jawny* (publiczny). Zależnie od chwili złożenia wniosku decyzję o utajnieniu podejmuje przewodniczący Trybunału (etap wniosku inicjalnego) lub przewodniczący składu (wniosek na rozprawie). Od powyższej *decyzji* nie służy środek odwoławczy. Brak jest jednocześnie regulacji umożliwiającej odtajnienie sprawy w jej toku.

Sprawa tajna rozpoznawana jest w części forum Trybunału niedostępnej dla osób postronnych – dostęp do niej mają jedynie asesory oraz strony (przy czym należy oczekiwać, że strony uzyskają dostęp jedynie do wątku swojej sprawy). Publicznie ogłasza się jedynie wyrok. Wątpliwości budzi to, w jaki sposób przesłuchani mają być świadkowie lub biegli, skoro nie są wymienieni na liście osób posiadających dostęp do *tajnej* sprawy. Brak jest regulacji w tym zakresie, a także procedura ta nie została do tej pory przez Trybunał wykorzystana. Należy postulować przesłuchanie ich w osobnym *tajnym* wątku, a po zakończeniu przesłuchania scalenie go z wątkiem sprawy – tak aby osoby te nie miały dostępu do treści *utajnionej* sprawy.

Asesor nie może ujawniać informacji dotyczącej sprawy tajnej, chyba że uzyska zgodę stron (należy domniemywać, że obu). Strony jednakże takowe informacje dotyczące ich sprawy mogą ujawniać, co sprawia że strona, która była przeciwna *tajnemu* procedowaniu sprawy, może *de facto* bezkarnie publicznie kopiować zawartość wątku *tajnego*. Regulacja ta jest niewątpliwie wyjątkowo nieprzemysłana. Samą sprawę po jej zakończeniu archiwizuje się w niedostępnym publicznie wątku.

Artykuł 7

§ 1. Przewodniczący składu orzekającego zawiadamia strony o otwarciu rozprawy, wezwaniu do pierwszych wystąpień, a świadków i biegłych o wezwaniu do stawienia się na rozprawie.

§ 2. Przewodniczący składu orzekającego zawiadamia w formie ogłoszenia na Forum Centralnym podmioty uprawnione do złożenia wniosku o wszczęcie sprawy ustrojowej o możliwości przystąpienia do rozprawy ustrojowej. Podmioty te mają na przystąpienie do rozprawy 72h od zawiadomienia.

§ 3. Strony, organy przystępujące do sprawy ustrojowej oraz wezwani świadkowie i biegli, są zobowiązani do śledzenia rozprawy i podejmowania czynności, do których zostali zobowiązani lub upoważnieni oraz odpowiadania na pytania asesorów i upoważnionych uczestników postępowania.

W wyniku nowelizacji Ustawą Sejmu nr 320 z dnia 14 marca 2017 przepis spotkał się z kosmetyczną zmianą, mianowicie do § 1 dodano oprócz świadków – biegłych.

Przewodniczący składu orzekającego zawiadamia strony (zatem regulacja ta tyczy jedynie spraw spornych) o otwarciu rozprawy i wezwaniu do pierwszych wystąpień. Świadków i biegłych przewodniczący zawiadamia o wezwaniu do stawienia się na rozprawie. Zawiadomienie takie może mieć dowolną formę, tj. może być dokonane Poczta Konną

(w praktyce najczęściej stosowane rozwiązanie), ale także i w inny sposób, np. mailem, na kanale Discord, czy nawet podczas realnego spotkania. Wskazane jest jednak, aby przewodniczący zawiadamiał w sposób, w przypadku którego jest możliwa późniejsza weryfikacja.

Pewne wątpliwości może budzić relacja art. 7 § 1 (przewodniczący zawiadamia o wezwaniu do pierwszych wystąpień) z art. 18 § 1 (uczestnik postępowania obowiązany jest zająć pierwsze stanowisko w sprawie w ciągu 3 dni od dnia otwarcia rozprawy). Czy na przewodniczącym ciąży obowiązek wzywania uczestnika do zajęcia pierwszego stanowiska, a jeśli tak to w jakiej formie? Dotychczas wykształciła się praktyka zgodnie z którą przewodniczący wzywa uczestnika do zajęcia stanowiska otwierając rozprawę. Rozwiązane takie sprawa, że wystarczające jest jednokrotne zawiadomienie. Można jednak twierdzić, że wobec regulacji art. 7 § 1 termin na zajęcie pierwszego stanowiska przez uczestnika nie biegnie do czasu wezwania go przez przewodniczącego. Jeśli przewodniczący otwierając rozprawę tego nie uczynił – winien dokonać tego w ramach osobnej czynności.

W sprawie ustrojowej podmioty uprawnione do złożenia wniosku (wymienione w art. 11 § 3) mogą do niej przystąpić w ciągu 72 godzin od opublikowania przez przewodniczącego składu na Forum Centralnym zawiadomienia o możliwości przystąpienia do rozprawy. Bieg terminu do przystąpienia nie stoi na przeszkodzie procedowania sprawy, jednakże wydaje się, że nie jest możliwe jej zamknięcie do czasu zakończenia jego biegu – a w przypadku przystąpienia przez uprawnione podmioty – do czasu zajęcia przez nie stanowiska, upływu terminu na zajęcie stanowiska lub oświadczeniu o rezygnacji z zajęcia stanowiska. Przewodniczący poza opublikowaniem zawiadomienia na forum nie musi wnioskodawcy oraz podmiotów przystępujących o niczym zawiadamiać, bowiem regulacja z § 1 dotyczy wyłącznie spraw spornych.

Na wszystkich podmiotach skutecznie zawiadomionych, a także podmiotach, które przystąpiły w trybie § 2 ciąży obowiązek śledzenia sprawy i wypełniania zobowiązań Trybunału. Nie oznacza to jednak, że przewodniczący nie może ponownie ich wezwać (poinformować), przykładowo jeżeli do rozpoznania sprawy Trybunał wraca po długim czasie, lub też przewodniczący chce w ten sposób przyspieszyć procedowanie.

Artykuł 8

§ 1. Uczestnik postępowania może złożyć do Trybunału lub przewodniczącego składu należycie umotywowany wniosek o dokonanie określonej ustawą czynności.

§ 2. Jeżeli wniosek nie jest uzasadniony należycie lub wykonanie czynności jest niecelowe, przewodniczący składu postanawia o jego odrzuceniu. Na postanowienie służy zażalenie do Księcia (Marszałka Trybunału).

Stosownie do art. 8 uczestnik postępowania może złożyć do Trybunału lub przewodniczącego składu wniosek o dokonanie czynności wskazanej w ustawie. Przepis ten umożliwia niewątpliwe sygnalizowanie przez uczestnika, że Trybunał nie wykonał jakiejś czynności, której konieczność wynika z ustawy.

O ile nie budzi wątpliwości możliwość składania takich wniosków w toku sprawy na ręce przewodniczącego składu, o tyle wątpliwości może budzić kierowanie takiego wniosku do Trybunału, bowiem może czynić to jedynie uczestnik postępowania, a więc uczestnik konkretnej sprawy. Hipotetycznie wniosek kierowany do Trybunału jako takiego może być uzasadniony w sytuacji, kiedy wniosek złożony na biurze podawczym nie jest w ogóle procedowany (wnioskodawca ma wtedy już w ocenie autora status uczestnika postępowania).

Wniosek taki musi zostać rozpoznany przez przewodniczącego składu – albo poprzez jego uwzględnienie albo też odrzucenie z uwagi na jego niezasadność lub niecelowość czynności. Odrzucenie wniosku winno przyjąć formę postanowienia, które podlega zażaleniu.

Wobec treści § 2 jeżeli wniosek kierowany jest do Trybunału – nie ma określonej formy jego rozpoznania, a na jego odrzucenie nie służy zażalenie.

Artykuł 9

§ 1. Uczestnik postępowania obowiązany jest wykonywać swoje czynności w terminie. Czynność wykonana po terminie jest nieważna.

§ 2. Książe, a w trakcie rozprawy przewodniczący składu orzekającego, wyznacza termin wykonania czynności uczestnika, nie krótszy niż 2 dni od dnia wykonania czynności organu.

§ 3. W uzasadnionych przypadkach, na wniosek zobowiązanego, bieżący termin może zostać wydłużony, a termin, który upłynął – przywrócony.

Uczestnik postępowania związany jest terminami jakie określa mu ustawa lub przewodniczący składu na dokonanie czynności. W przypadku jeśli termin określony przez przewodniczącego różni się od terminu określonego w ustawie – niewątpliwie uczestnik winien dokonać czynności w oparciu o ten termin, który jest dłuższy. Termin wyznaczony uczestnikowi nie może być krótszy niż 2 dni.

Czynność wykonana przez uczestnika postępowania po terminie jest nieważna, termin może zostać na jego wniosek wydłużony lub przywrócony (brak środka odwoławczego co do decyzji w tym zakresie). Literalna wykładnia prowadzi zatem do wniosku, że czynność dokonana po terminie może być uznana za skuteczną jedynie na wniosek uczestnika, jednakże praktyka

Trybunału wskazuje, że przewodniczący może w takiej sytuacji uznać czynność za ważną także bez stosownego wniosku. Rozwiązanie takie zdaje się prawidłowe, przy czym przewodniczący winien formalnie o takiej decyzji informować, tak aby umożliwić odpowiednią reakcję pozostałym uczestnikom.

Regulacja z art. 9 dotyczy wyłącznie uczestników postępowania, niewątpliwie zatem nie dotyczy ona świadków i biegłych. Wątpliwości budzi natomiast to, czy dotyczy także podmiotów, o których mowa w art. 7 § 2 (zob. komentarz do art. 3). W ocenie autora art. 9 znajduje zastosowanie również do wskazanych podmiotów.

Artykuł 10

§ 1. Postępowanie wszczyna przewodniczący Trybunału.

§ 2. Wszczynając postępowanie, przewodniczący Trybunału wyznacza skład, w tym przewodniczącego składu wieloosobowego, w jakim Trybunał rozpoznaje i rozstrzyga sprawę.

Postępowanie wszczyna przewodniczący Trybunału, przy czym w sprawach karnych, cywilnych i ustrojowych czyni to wyłącznie na uprawniony wniosek podmiotu wskazanego w art. 11. Postępowanie w sprawie kontrolnej może być wszczęte zarówno z urzędu jak i na wniosek (zawiadomienie) obywatela (szerzej komentarz do art. 12).

Przewodniczący Trybunału wszczynając postępowanie wyznacza skład, w którym będzie ono rozpoznane, a jeśli jest to skład wieloosobowy – wyznacza także jego przewodniczącego.

Artykuł 11

§ 1. Trybunał rozpoznaje i rozstrzyga sprawę karną na wniosek oskarżyciela publicznego lub oskarżyciela prywatnego, jeżeli ustawa tak stanowi.

§ 2. Trybunał rozpoznaje i rozstrzyga sprawę cywilną na wniosek osoby, która żąda ochrony swojego prawa.

§ 3. Trybunał rozpoznaje i rozstrzyga sprawę ustrojową na wniosek:

- 1) Księcia;
- 2) Marszałka Sejmu;
- 3) Kanclerza;
- 4) przewodniczącego Trybunału;
- 5) prowincji;
- 6) przedstawiciela grupy posłów w liczbie stanowiącej jedną trzecią liczby posłów;
- 7) przedstawiciela grupy obywateli w liczbie stanowiącej jedną dziesiątą liczby obywateli;
- 8) przewodniczącego składu, w jakim Trybunał rozpoznaje i rozstrzyga sprawę, w przypadku, o którym mowa w art. 33.

Art. 11 dotyczy spraw, w których postępowanie wszczynane jest wyłącznie na wniosek uprawnionego podmiotu. W sprawie karnej postępowanie wszczynane jest na wniosek oskarżyciela publicznego (który stosownie do § 1 może złożyć wniosek inicjalny w każdej sprawie karnej) lub oskarżyciela prywatnego, który wniosek może złożyć jedynie, jeśli kompetencją taką przewiduje ustawa (Kodeks sprawiedliwości). W sprawie cywilnej wniosek inicjalny może złożyć wyłącznie osoba, która żąda ochrony swojego prawa. Natomiast sprawa

ustrojowa może być zainaguirowana przez enumeratywnie wymieniony krąg podmiotów. Wobec pojawiających się wątpliwości wskazać należy, że w przypadku prowincji w jej imieniu działa odpowiedni organ (zazwyczaj jednoosobowy).

Artykuł 12

§ 1. Przewodniczący Trybunału wszczyna postępowanie sądowe w sprawie kontrolnej, jeżeli istnieje przypuszczenie, że w działalności organu władzy publicznej wystąpiły nieprawidłowości.

§ 2. Obywatel może złożyć na ręce przewodniczącego Trybunału zawiadomienie o wystąpieniu nieprawidłowości w działalności organu władzy publicznej. Przepisu art. 23. § 1 ust. 2 nie stosuje się.

§ 3. Na zawiadomienie przewodniczący Trybunału obowiązany jest zbadać, czy nie zachodzi potrzeba kontroli działalności organu i w ciągu 7 dni od dnia złożenia zawiadomienia wszcząć postępowanie sądowe albo udzielić odpowiedzi na zawiadomienie, należycie uzasadniając, dlaczego uznał kontrolę działalności organu za niepotrzebną.

Co do zasady przewodniczący Trybunału wszczyna postępowanie w sprawie kontrolnej z urzędu. Przesłanką wszczęcia postępowania jest przypuszczenie, że w działalności organu władzy publicznej wystąpiły nieprawidłowości. Nie jest istotne w jaki sposób przewodniczący uzyska wiedzę o nieprawidłowościach – może zaobserwować je sam, przeczytać o nich w gazecie, dowiedzieć się w drodze nieformalnego zawiadomienia etc. Istotne jedynie jest aby nieprawidłowość dotyczyła organu władzy publicznej i istniało przypuszczenie, że ona wystąpiła. Samo przekonanie kogoś, że taka nieprawidłowość wystąpiła nie jest tożsame z istnieniem przypuszczenia w rozumieniu § 1. Co do możliwości kontroli wyroków i postanowień Trybunału zob. komentarz do art. 2.

Obywatel (a nie każdy mieszkaniec) może na ręce przewodniczącego Trybunału złożyć zawiadomienie o wystąpieniu nieprawidłowości. Najwyraźniej w ocenie ustawodawcy samo już składanie zawiadomienia o nieprawidłowościach narusza dobre obyczaje, bowiem wskazuje on, że nie stosuje się art. 23 § 1 ust. 2 (konieczność uzyskania zgody na czynność naruszającą dobre obyczaje) – regulacja ta wydaje się zbędna. W ciągu 7 dni (termin ten ma charakter instrukcyjny) przewodniczący Trybunału winien albo wszcząć sprawę kontrolną albo wskazać dlaczego odmawia jej wszczęcia. Od decyzji w tym zakresie nie przysługuje środek odwoławczy.

Mieszkaniec niebędący obywatelem również może takie zawiadomienie złożyć, w oparciu o które przewodniczący może wszcząć postępowanie w trybie § 1. Nie ciąży jednak na nim w takiej sytuacji obowiązek formalnej odmowy wszczęcia, ani nie wiąże go 7 dniowy termin zapoznania się z zawiadomieniem.

Artykuł 13

§ 1. Wniosek o rozpoznanie i rozstrzygnięcie sprawy musi znajdować się na serwerach Księstwa Sarmacji oraz zawierać:

1. oznaczenie uczestników postępowania, w tym uprawnionego wnioskodawcy;
2. wnioskowane rozstrzygnięcie;
3. uzasadnienie;
4. w przypadku spraw ustrojowych - wskazanie przepisów mających być przedmiotem sprawy, przy czym w przypadku wniosku o kontrolę zgodności aktu normatywnego - także wskazanie przepisów aktu normatywnym wyższego hierarchicznie,
5. dodatkowe elementy, jeżeli przepis szczególny tak stanowi.

§ 2. Wniosek składa się na ręce przewodniczącego Trybunału.

W przypadku czynów zabronionych popełnionych w miejscach publicznych za określenie stanu faktycznego wystarcza odsyłacz oraz wskazanie zarzucanego czynu.

§ 3. Składającego wniosek, o którym mowa w § 1, można wezwać do uzupełnienia wniosku w podanym terminie, jeżeli treść wniosku nie jest wystarczająca dla rozpoznania sprawy.

§ 4. Wniosek może zostać odrzucony, jeżeli:

1. wniosek nie spełnia wymagań określonych § 1,
2. wnioskodawca nie uzupełnił wniosku w terminie określonym w ust. 3,
3. nie ma przesłanek do nadania biegu sprawie,
4. postępowanie w danej sprawie toczy się lub zostało zakończone,
5. sprawa nie należy do właściwości Trybunału Koronnego,
6. karalność czynu zabronionego uległa przedawnieniu.

§ 5. Na postanowienie w sprawie zwrócenia wniosku przysługuje zażalenie do Marszałka, a jeżeli postanowienie wydał Marszałek — do Księcia.

W wyniku nowelizacji Ustawą Sejmu nr 320 z dnia 14 marca 2017 roku w § 1 wprowadzono obowiązek umieszczania wniosku na serwerach Księstwa Sarmacji. Było to następstwo linkowania przez niektóre podmioty plików na własnych serwerach, co umożliwiało im ich dowolne modyfikacje bez wglądu do historii tychże modyfikacji.

Regulacja ta jest w pewnym zakresie niezgodna z definicjami przyjętymi w art. 3 (zob. Komentarz do art. 3) bowiem wprowadza wymóg oznaczenia uczestników postępowania, w tym uprawnionego wnioskodawcy, podczas gdy wnioskodawca jest także uczestnikiem postępowania. Zapewne sensem tej regulacji jest dokładne określenie wnioskodawcy w sprawach ustrojowych.

Oprócz określenia uczestników konieczne jest wskazanie żądanego rozstrzygnięcia, uzasadnienia wniosku, dodatkowych elementów, jeśli ich konieczność wynika z przepisu szczególnego, a także w sprawach ustrojowych wskazanie przepisów będących przedmiotem sprawy, a w przypadku ich kontroli – aktów wyższego rzędu.

Przez żądane rozstrzygnięcie należy rozumieć wskazanie przez składającego wniosek jakiego rozstrzygnięcia on oczekuje. Niewątpliwie w sprawie cywilnej powinno być ono dokładnie określone, natomiast w sprawie karnej *de facto* za wystarczające można uznać żądanie uznania strony przeciwnej za winnej zarzucanego czynu.

Uzasadnienie powinno zawierać wszystkie elementy niezbędne do procedowania wniosku, w szczególności tzw. opis stanu faktycznego (co wynika z § 2, w przypadku spraw karnych wystarczające jest podlinkowanie miejsca gdzie popełniono czyn), wskazanie dowodów, których przeprowadzenia żąda składający wniosek etc.

Wymóg wskazania konkretnych przepisów prawa w sprawach ustrojowych jest następstwem wcześniejszej praktyki podmiotów składających wnioski, które nierzadko ani nie określały jakie konkretnie przepisy powinny być poddane wykładni lub kontroli (po prostu wskazywały cały akt prawa), ani też z jakimiż to przepisami są one sprzeczne. Takie formułowanie wniosków uniemożliwiało ich rzetelne rozpatrzenie.

Wniosek składa się na ręce przewodniczącego Trybunału, który dokonuje jego formalnej kontroli. Stosownie do § 3 przewodniczący ma prawo (lecz nie obowiązek) do wezwania składającego wniosek o uzupełnienie braków formalnych, zakreślając termin w jakim ma to uczynić. Termin ten niewątpliwie powinien być wystarczająco długi, aby składający wniosek miał faktyczną możliwość uzupełnienia braków.

Jeżeli wniosek nie spełnia wymogów opisanych w § 1 (w chwili złożenia – chyba, że przewodniczący wezwał do uzupełnienia braków – wtedy w chwili upływu określonego terminu), brak jest przesłanek do nadania biegu sprawie (przesłanka pozytywna) lub występuje któraś z negatywnych przesłanek procesowych:

- postępowanie toczy się lub zostało zakończone,
- sprawa nie należy do właściwości Trybunału
- karalność uległa przedawnieniu

przewodniczący odrzuca wniosek postanowieniem, na które służy zażalenie.

Braki formalne w odpowiedniej konfiguracji procesowej mogą zostać uzupełnione także na późniejszym etapie postępowania (zob. komentarz do art. 14). Umorzenie postępowania na późniejszym etapie z uwagi na nieuzupełnienie braków formalnych w trybie art. 14 § 1 skutkuje niemożnością ponownego jego wszczęcia, z uwagi na istnienie negatywnej przesłanki procesowej (art. 13 § 4 ust. 4).

Przepis z uwagi na odesłanie zawarte w art. 37 § 1 reguluje także wymogi formalne apelacji oraz sposób sprawdzenia czy spełnia ona wymogi formalne.

Artykuł 14

§ 1. Jeżeli wszczęto postępowanie na wniosek, mimo że podlegał odrzuceniu jako nieodpowiadający wymaganiom z art. 13 § 1, przewodniczący składu wzywa wnioskodawcę do uzupełnienia braków.

§ 2. Jeżeli wnioskodawca nie uzupełni braków w terminie, przewodniczący składu może postanowić umorzyć postępowanie sądowe. Na postanowienie służy składającemu wniosek, o którym mowa w art. 13 § 1, zażalenie do Księcia (Marszałka Trybunału).

§ 3. Jeżeli wszczęto postępowanie na wniosek, mimo że podlegał odrzuceniu na podstawie art. 13 § 4, przewodniczący składu postanawia umorzyć postępowanie sądowe. Na postanowienie służy składającemu wniosek, o którym mowa w art. 13 § 1, zażalenie do Księcia (Marszałka Trybunału).

Jeżeli postępowanie wszczęto, pomimo tego że wniosek nie spełniał wymogów opisanych w art. 13 § 1 przewodniczący składu obligatoryjnie wzywa wnioskodawcę do uzupełnienia braków w zakreślonym terminie. Termin ten niewątpliwie powinien być wystarczająco długi, aby składający wniosek miał faktyczną możliwość uzupełnienia braków. Brak uzupełnienia braków skutkuje wydaniem przez przewodniczącego składu postanowienia o umorzeniu postępowania sądowego, na które służy zażalenie.

Brak opisu stanu faktycznego jako elementu wymienionego w § 2 nie może skutkować umorzeniem sprawy, przy czym zapewne wobec jego braku skutkować będzie ostatecznie wyrokiem sprzecznym z interesem inicjującego postępowanie. W przypadku umorzenia sprawy w trybie art. 14 § 2 nie jest możliwe złożenie ponownego wniosku (zobacz komentarz do art. 13 § 4).

Stosownie do § 3 jeżeli postępowanie wszczęto mimo braku pozytywnych przesłanek procesowych lub występowania negatywnych przesłanek procesowych przewodniczący składu umarza je postanowieniem, na które służy zażalenie. Co oczywiste wobec redakcji § 1 i 2 nie jest możliwe umorzenie postępowania z uwagi na brak elementów wniosku wymienionych w art. 13 § 1 w sposób inny niż w trybie § 2.

Artykuł 15

§ 1. Trybunał rozpoznaje sprawę na rozprawie, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

§ 2. Rozprawa jest to posiedzenie Trybunału – wyznaczonego składu orzekającego, mające na celu przesłuchanie osób mających wiedzę istotną dla należytego wyjaśnienia rozpoznawanej sprawy, w szczególności uczestników postępowania, a w przypadku rozpoznawania sprawy o charakterze sporu także skonfrontowanie stron sporu.

Stosownie do komentowanego przepisy Trybunał co do zasady rozpoznaje sprawę na rozprawie, chyba że przepis szczególny inaczej stanowi. Jedynym przepisem szczególnym jest art. 42 § 3, zgodnie z którym zażalenia rozpoznawane są bez rozprawy na posiedzeniu niejawnym (zob. komentarz do art. 42).

Definicja rozprawy umieszczona została w § 2 komentowanego przepisu. Od strony praktycznej należy jedynie zauważyć, że rozprawę stanowi wszystko co wydarzy się w wątku sprawy pomiędzy zarządzeniem o otwarciu rozprawy a postanowieniem o jej zamknięciu.

Artykuł 16

Uczestnikami rozprawy są:

1. uczestnicy postępowania;
2. świadkowie, z wyłączeniem spraw ustrojowych,
3. biegli.

W wyniku nowelizacji Ustawą Sejmu nr 320 z dnia 14 marca 2017 przepis spotkał się z kosmetyczną zmianą, mianowicie w pkt 3 dodano biegłych.

Niewątpliwie uczestnicy rozprawy to pojęcie szersze od uczestników postępowania. Można przyjąć, że są nimi wszystkie osoby mające prawo wypowiedzenia się w wątku rozprawy, poza członkami składu orzekającego. Należy także przyjąć, że w rozumieniu komentowanego artykułu, podmioty o których mowa w art. 7 § 2 są także uczestnikami rozprawy (zob. komentarz do art. 3). Regulacja przyjęta w ust. 2 i 3 wskazuje, że świadkowie mogą występować wyłącznie w sprawach cywilnych, karnych i kontrolnych, natomiast biegli także w sprawach ustrojowych.

Artykuł 16a

§ 1. Przewodniczący Trybunału prowadzi w przeznaczonym do tego dziale Trybunału na Forum Centralnym, spis (listę) obrońców. Usługi obrońców opłacane są z budżetu państwa.

§ 2. Uzyskanie statusu obrońcy lub jego zrzeczenie się odbywa się po przez złożenie oświadczenia przed Przewodniczącym Trybunału.

§ 3. Uczestnik postępowania ma prawo do ustanowienia obrońcy. Do skutecznego ustanowienia obrońcy przez uczestnika postępowania konieczna jest zgoda obrońcy. Zgodę obrońcy uczestnik postępowania uzyskuje samodzielnie, w drodze indywidualnych ustaleń.

§ 4. Jeżeli obrońca zgodzi się na reprezentowanie uczestnika postępowania przed Trybunałem, przedkłada Trybunałowi stosowne pełnomocnictwo.

§ 5. Obrońca dostaje wynagrodzenie z rachunku Rady Ministrów za każdy dzień reprezentowania uczestnika postępowania. Za dzień rozpoczęcia reprezentowania przyjmuje się dzień udzielenia pełnomocnictwa przez uczestnika postępowania, o którym mowa w §4. Za dzień zakończenia reprezentowania przyjmuje się dzień wycofania pełnomocnictwa lub dzień opublikowania wyroku przez Trybunał.

§ 6. Stawki dzienne wynagrodzenia dla obrońców określa rozporządzenie Rady Ministrów.

§ 7. Rozporządzenie Rady Ministrów może szczegółowo określić zasady wynagradzania, mając na uwadze ochronę przed wyłudzeniami funduszy z budżetu państwa oraz dookreślenie zasad nieujętych niniejszą ustawą, w tym ustanowić możliwość skorzystania z obrońcy w innych procesach bądź czynnościach przed Trybunałem. Rozporządzenie te może uzależniać wynagrodzenie za reprezentację od różnych warunków, w szczególności stanu majątku obywatela lub jego stażu w Księżstwie Sarmacji.

Art. 16a stanowi niefortunną regulację wprowadzoną Ustawą Sejmu nr 326 z dnia 19 czerwca 2017 roku o ustanowieniu obrońców procesowych finansowanych z budżetu państwa (zob. uwagi ogólne – pełnomocnicy i obrońcy, komentarz do art. 3a).

Ustawodawca przez *obrońcę* rozumie profesjonalistę działającego na korzyść uczestnika postępowania i opłacanego przez Skarb. Listę obrońców prowadzi przewodniczący Trybunału, przy czym nie ma on prawa odmówić wpisania chętnej osoby na listę (zatem *de facto* nie są wymagane żadne kwalifikacje).

Regulacja ta jest o tyle zaskakująca, że stosownie do § 3 uczestnik postępowania zgodę obrońcy na jego ustanowienie musi uzyskać samodzielnie. Następnie obrońca winien przedłożyć odpowiednie pełnomocnictwo (na marginesie wskazać należy na kolejny błąd w nazewnictwie – pełnomocnictwo udziela się pełnomocnikowi, obrońcę ustanawia się natomiast w oparciu o upoważnienie do obrony). Literalna wykładnia przepisu prowadzi zatem do wniosku, że uczestnik powinien udzielić pełnomocnictwa poza wątkiem rozprawy, a następnie te pełnomocnictwo w wątku winien przedłożyć obrońca. Wydaje się jednak, że wobec wyraźnej ułomności wprowadzanej nowelizacji za skuteczne można uznać także ustanowienie obrońcy przez uczestnika w wątku rozprawy – o ile potwierdzi je obrońca. Stosunek obrończy w rozumieniu komentowanego artykułu wygasa z chwilą wypowiedzenia pełnomocnictwa lub wydania wyroku (zatem do sporządzenia apelacji konieczne jest ponowne umocowanie).

Obrońca otrzymuje wynagrodzenie od Skarbu za każdy dzień trwania stosunku pełnomocnictwa, niezależnie od nakładu pracy i prędkości procedowania sprawy przez Trybunał. Niewątpliwie jest to kolejne nieprzemysłane rozwiązanie. Wynagrodzenie za każdy dzień reprezentacji wynosi 250 zł – stosownie do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 20 lipca 2017 roku w sprawie ustalenia kwoty zwrotu dla obrońców procesowych. Wynagrodzenie wypłaca Rada Ministrów, na Trybunale nie ciąży obowiązek ustalenia jego wysokości – obrońca zatem winien zwracać się o wypłatę bezpośrednio do Rady Ministrów.

O ułomności wprowadzonego rozwiązania niewątpliwie świadczy fakt, że nie jest ono wykorzystywane w praktyce.

Rozdział 4 Przebieg rozprawy

Artykuł 17

[Przewodniczący składu otwiera rozprawę bez zbędnej zwłoki.](#)

Jest to przepis o charakterze ogólnej zasady procesowej pozostającej w związku z art. 1 § 2 (zob. komentarz). Uczestnik postępowania nie dysponuje jednak skutecznymi instrumentami umożliwiającymi przyspieszenie otwarcia rozprawy (co najwyżej może złożyć wniosek, o którym mowa w art. 8). Co do zasady powinna być to czynność wykonana przez przewodniczącego składu zaraz po zapoznaniu się z wnioskiem – jednakże w określonych przypadkach (wątpliwość co do prawidłowości składu, braki formalne itd.), czynność taka może zostać opóźniona. Przewodniczący składu otwiera rozprawę zarządzeniem.

Artykuł 18

Uczestnik postępowania obowiązany jest zająć pierwsze stanowisko w sprawie w ciągu 3 dni od dnia otwarcia rozprawy, przy czym nie dotyczy to wnioskodawcy, za którego pierwsze stanowisko uważa się uzasadnienie z wniosku inicjalnego.

Komentowany przepis pozostaje w niejasnej relacji z art. 7 § 1 (zob. komentarz). O ile regulacja nie nakłada obowiązku wezwania uczestnika postępowania do zajęcia pierwszego stanowiska, o tyle okoliczność taka wynika z art. 7 § 1 – przyjęć zatem należy, że termin 3 dni biegnie od wezwania uczestnika postępowania do zajęcia stanowiska w sprawie.

W przypadku podmiotów, o których mowa w art. 7 § 2 (zob. komentarz do art. 3 oraz art. 7) termin do zajęcia stanowiska określony jest przez przewodniczącego składu – albo w braku takiego określenia – wynosi 3 dni i biegnie od chwili przystąpienia do sprawy.

W przypadku wnioskodawcy (w sprawach bezspornych) wniosek uznawany jest za pierwsze stanowisko. Mimo, że nie wynika to z przyjętych przez ustawodawcę definicji (zob. komentarz do art. 3) przyjęć należy że w sprawach spornych (karnych i cywilnych) wniosek inicjujący również stanowi pierwsze stanowisko w sprawie strony inaugurującej postępowanie.

Artykuł 19

§ 1. Uczestnik postępowania w pierwszym stanowisku w sprawie obowiązany jest przedstawić wszelkie okoliczności faktyczne sprawy, dowody, na jakie zamierza się powoływać oraz wszelkie wnioski o powołanie świadków, pod rygorem pominięcia przez Trybunał.

§ 2. Przepisów § 1, nie stosuje się do spraw ustrojowych oraz, jeśli uczestnik uprawdopodobni, że w czasie zajmowania pierwszego stanowiska nie mógł tego uczynić lub nie mógł wiedzieć, że powołanie się na okoliczność faktyczną czy dowód lub przesłuchanie świadka okaże się potrzebne.

§ 3. Wszelkie dowody, niezależnie od swojej postaci, muszą znajdować się na serwerach Księstwa Sarmacji, pod rygorem ich pominięcia przez Trybunał. Przewodniczący składu może wezwać uczestnika postępowania do uzupełnienia braków, jeżeli dowody nie spełniają warunków określonych w zdaniu poprzednim.

§ 3 komentowanego przepisu dodany został przez Ustawę Sejmu nr 320 z dnia 14 marca 2017 (o przyczynach zmian szerzej w komentarzu do art. 13).

W § 1 przewidziana została prekluzja procesowa, która tyczy wszystkich spraw za wyjątkiem spraw ustrojowych. Uczestnik postępowania zobowiązany jest zatem przedstawić wszelkie okoliczności faktyczne sprawy, a także wszelkie wnioski dowodowe – pod rygorem ich pominięcia.

Jednakże uczestnik może takowe okoliczności przedstawić także na późniejszym etapie postępowania – o ile nie mógł tego uczynić w chwili zajmowania pierwszego stanowiska w sprawie lub też nie mógł przewidzieć, że takie działanie okaże się potrzebne (co wynika zazwyczaj z dalszego stanowiska strony przeciwnej lub też wyników postępowania

dowodowego). Wydaje się jednak, że przewodniczący może na każdym etapie przyjąć spóźnione twierdzenia, nawet jeśli opóźnienie wynika z winy uczestnika.

Wszelkie dowody muszą znajdować się na serwerach Księstwa Sarmacji, a dowody umieszczone w innym miejscu nie powinny być przez Trybunał rozpatrywane. Regulacja taka budzi pewne wątpliwości natury praktycznej co do dowodów znajdujących się na serwerach innych państw (np. na forum państwa obcego). W takiej sytuacji uczestnik przedstawiając dowód winien nie tylko podać bezpośredni link, ale także i zamieścić zrzuty ekranu na serwerze Księstwa i umieścić go pod linkiem. Takie rozwiązanie zapewnia zgodność z wymogami ustawy, a jednocześnie umożliwia Trybunałowi kontrolę prezentowanych dowodów.

W przypadku dowodów nie spełniających omawianych wymogów (obecność na serwerze Księstwa) przewodniczący może (nie jest to obowiązek) wezwać go do prawidłowego ich przedstawienia. Nieuzupełnienie braków skutkuje niemożnością uwzględnienia przez Trybunał dowodów.

Artykuł 20

§ 1. Uczestnicy postępowania mogą zajmować dalsze stanowiska w sprawie za zgodą przewodniczącego składu.

§ 2. Świadkowie i biegli mogą składać oświadczenia w sprawie za zgodą przewodniczącego składu.

W wyniku nowelizacji Ustawą Sejmu nr 320 z dnia 14 marca 2017 przepis spotkał się z kosmetyczną zmianą, mianowicie do § 2 dodano oprócz świadków – biegłych.

Komentowany przepis umożliwia uczestnikom postępowania zajmowanie dalszych stanowisk oraz świadkom i biegłym składanie oświadczeń w sprawie – za zgodą przewodniczącego składu. Zgoda taka może być udzielona zarówno z urzędu, jak i na wniosek – *ex ante* jak i *ex post*.

Tym samym spotkać można się dwie sytuacjami. Przewodniczący składu może zarządzić dalszą wymianę stanowisk i/lub oświadczeń jeszcze zanim uczestnicy rozprawy o to wniosą. Zarządzenie takie może określać wymianę stanowisk ilościowo (np. po jednym stanowisku) lub czasowo (dowolna wymiana stanowisk w terminie 5 dni).

Może wystąpić także taka sytuacja, w której uczestnik rozprawy chce złożyć stanowisko/oświadczenie, a zgoda taka nie została jeszcze udzielona. W takiej sytuacji może alternatywnie – złożyć wniosek o wyrażenie zgody i po uzyskaniu jej *ex ante* dopiero zająć stanowisko – lub też zająć stanowisko i w jego treści wnieść o udzielenie zgody na jego złożenie (zgoda udzielana *ex post*).

W przypadku braku zgody stanowisko (oświadczenie) takie nie zostanie przez Trybunał uwzględnione, znajdzie się jednak w aktach sprawy. Jednocześnie argumenty w nim zawarte mogą skłonić przewodniczącego do wyrażenia zgody na jego przyjęcie. Powyższe wskazuje zatem, że z punktu widzenia uczestnika rozprawy drugie rozwiązanie jest korzystniejsze.

Artykuł 21

§ 1. Przewodniczący składu, a sprawach ustrojowych i kontrolnych – wszyscy członkowie składu, może zadawać pytania uczestnikom postępowania.

§ 2. Uczestnik postępowania może odmówić odpowiedzi, a jeśli odmówi odpowiedzi na wszelkie pytania, wówczas przewodniczący składu nie zadaje mu pytań. Przepisów zdania poprzedzającego nie stosuje się do spraw ustrojowych.

Przepis normuje sposób zadawania pytania do uczestnikom postępowania w toku rozprawy. Pytania takowe zadawać może wyłącznie Trybunał przy czym w sprawach karnych i cywilnych czyni to przewodniczący składu (zatem pozostali członkowie składu winni przysyłać mu pytania osobnym kanałem), a sprawach ustrojowych i kontrolnych – wszyscy członkowie.

Uczestnik postępowania ma prawo odmówić odpowiedzi zarówno na konkretne pytanie, jego część lub *en bloc* na wszystkie pytania. Nie musi podać powodu odmowy odpowiedzi, niemniej musi liczyć się z tym, że odmawiając odpowiedzi na pytania może pogorszyć swoją sytuację procesową.

Regulacja w zdaniu 2 § 2 wobec treści art. 3 (zob. komentarz) zdaje się dotyczyć wyłącznie wnioskodawcy, który zainaugurował postępowanie. Przyjąć jednakże należy, że znajduje zastosowanie także wobec podmiotów, o których mowa w art. 7 § 2.

Artykuł 22

§ 1. Przewodniczący, a sprawach ustrojowych i kontrolnych – wszyscy członkowie składu, składu może zadawać pytania świadkom i biegłym.

§ 2. Uczestnik postępowania może zadawać pytania świadkom, których wezwano na jego wniosek, a także innym świadkom i biegłym, za zgodą przewodniczącego składu.

§ 3. Świadek i biegły obowiązany jest odpowiedzieć na zadane mu pytanie w ciągu 2 dni od dnia zadania pytania.

§ 4. Jeżeli odpowiadając na pytanie, świadek lub biegły musiałby ujawnić tajemnicę państwową odpowiedź składu przewodniczącemu składu niejawnie, za pośrednictwem Poczty Konnej. Przepisy art. 19 § 3 stosuje się odpowiednio.

W wyniku nowelizacji Ustawą Sejmu nr 320 z dnia 14 marca 2017 przepis spotkał się z kosmetyczną zmianą, mianowicie dodano oprócz świadków – biegłych.

Ustawodawca reguluje zasady zadawania pytań świadkom i biegłym podobnie jak w artykule 21 (zob. komentarz), tj. pytania w sprawach karnych i cywilnych zadaje przewodniczący składu (pozostali członkowie przysyłają mu swoje pytania), a w sprawach ustrojowych i kontrolnych wszyscy członkowie składu.

Dodatkowo ustawodawca umożliwia uczestnikowi postępowania zadawania pytań świadkom wezwanym na jego wniosek – a także za zgodą przewodniczącego składu – pozostałym świadkom i biegłym. W kwestii formułowania wniosku o udzielenie zgody zob. komentarz do art. 20.

Świadek/biegły winien udzielić odpowiedzi w terminie 2 dni. Brak odpowiedzi w określonym terminie nie skutkuje wprowadzeniem dowodu, lecz naraża świadka/biegłego na nałożenie grzywny do 50.000 zł (zob. komentarz do art. 47 § 2).

Jeżeli odpowiadając na pytanie, świadek lub biegły musiałby ujawnić tajemnicę państwową odpowiedź składa przewodniczącemu składu niejawnie, za pośrednictwem Poczty Konnej. Powołanie się na art. 19 § 3 wobec wprowadzenia wymogu udzielenia odpowiedzi przez Poczta Konną wydaje się zbędne.

Przepis nie wyjaśnia w jaki sposób świadek/biegły powinien się zachować jeśli ma wątpliwości czy udzielając odpowiedzi ujawnia tajemnicę państwową. *Ratio legis* przepisu pozwala domniemywać, że winien on udzielić wtedy odpowiedzi przez Poczta Konną, a decyzję co do istnienia tajemnicy państwowej podejmie przewodniczący składu.

Ustawa nie definiuje tajemnicy państwowej, pojęcie to należy jednak rozumieć intuicyjnie. W szczególności więc tajemnicą państwową będzie każda informacja, która nie jest publicznie znana/dostępna a pozostaje w związku z szeroko rozumianą działalnością państwa (można postulować, że nie tylko Księstwa Sarmacji).

Jeśli w ocenie przewodniczącego odpowiedź nie ujawnia tajemnicy państwowej może on odpowiedź świadka/biegłego albo samodzielnie zacytować w wątku sprawy, albo polecić świadkowi/biegłemu jej publikację.

Artykuł 23

§ 1. Jeżeli dla wykonania pewnej czynności na rozprawie uczestnikowi postępowania potrzebna jest zgoda przewodniczącego składu, przewodniczący może postanowić odmówić zgody tylko jeżeli:

- 1) uczestnik postępowania w oczywisty sposób dąży do niepotrzebnego przedłużenia postępowania sądowego;
- 2) wykonanie czynności, o którą wnosi uczestnik postępowania może naruszyć dobre obyczaje.

§ 2. Na postanowienie, o którym mowa w § 1 służy uczestnikowi postępowania, któremu odmówiono zgody, zażalenie do Księcia (Marszałka Trybunału).

Komentowany przepis dotyczy bliżej niesprecyzowanych czynności, które uczestnik postępowania chciałby wykonać na rozprawie, a które nie zostały uregulowane w innym miejscu. Przepis ten zapewne znajdzie zastosowanie np. w przypadku swego rodzaju eksperymentów procesowych.

Czynność taką uczestnik może wykonać wyłącznie za zgodą przewodniczącego składu, o ile czynność taka:

- nie przedłuży niepotrzebnie postępowania,
- nie naruszy dobrych obyczajów.

W innym przypadku przewodniczący postanawia odmówić zgody zaskarżalnym postępowaniem. Wątpliwości wobec treści regulacji § 1 pkt 1 i 2 budzi to, czy składając wniosek uczestnik postępowania może jednocześnie wykonać wnioskowaną czynność i oczekiwać wydania zgody *ex post*.

Niewątpliwie, jeśli uczestnik nie ma wątpliwości co do tego, że czynność nie wydłuży postępowania (a więc wykonana jest natychmiastowo) oraz nie naruszy dobrych obyczajów – może on dokonać jej w chwili składania wniosku. Takie rozwiązanie wpłynie także pozytywnie na czas rozpoznania sprawy.

W przeciwnym wypadku uczestnik postępowania winien złożyć wniosek *ex ante*, a czynność wykonać dopiero po uzyskaniu zgody, bowiem czyniąc odmiennie naraża się na wymierzenie mu kary porządkowej przewidzianej w art. 47 § 1.

Artykuł 24

§ 1. Świadkiem może być osoba, która ma wiedzę istotną dla należytego wyjaśnienia rozpoznawanej sprawy.

§ 2. Przewodniczący składu wzywa świadka na zwięzłe uzasadniony wniosek uczestnika postępowania, a także świadka z własnej inicjatywy albo na wniosek postępowania

§ 3. Przewodniczący może postanowić oddalić wniosek, jeżeli przesłuchiwanie świadka niepotrzebnie przedłużałoby postępowanie sądowe. Na postanowienie uczestnikowi postępowania służy zażalenie do Księcia (Marszałka Trybunału).

§ 4. Bieglym jest osoba niewzwana na świadka, a która wedle wiedzy członka składu może posiadać wiedzę istotną do należytego wyjaśnienia sprawy.

W wyniku nowelizacji Ustawą Sejmu nr 320 z dnia 14 marca 2017 do przepisu dodano § 4 wprowadzający biegłego jako uczestnika rozprawy. Celem nowelizacji było umożliwienie uzyskania przez Trybunał tzw. informacji specjalnych, niezwiązanych bezpośrednio z przebiegiem jakiegoś zdarzenia, lecz np. działaniem systemów informatycznych, czy też związanych z procesem ustawodawczym w przypadku spraw ustrojowych.

Świadkiem może być każda osoba, która posiada wiedzę istotną dla należytego rozpoznania sprawy. Mając na względzie dodany § 4 – zapewne chodzi o wiedzę związaną z tzw. stanem faktycznym sprawy.

§ 2 niewątpliwie stanowi bubel i niechlujstwo ustawodawcy. Nie jest możliwe jego literalne stosowanie. Wadliwość ta nie została wychwycona na etapie postępowania legislacyjnego.

Pozostaje zatem jedynie domniemywać, że świadek może być wezwany na wniosek uczestnika postępowania lub z własnej inicjatywy przewodniczącego składu (z urzędu).

Przewodniczący postanowieniem oddał wniosek o przesłuchanie świadka, jeśli przesłuchiwanie świadka niepotrzebnie przedłużyłoby postępowanie. Na postanowienie służy zażalenie uczestnikowi postępowania (nie tylko tego, czyj wniosek został oddalony, można bowiem wyobrazić sobie sytuację, w której wszyscy uczestnicy chcą przesłuchać tego samego świadka i jedynie popierają pierwotny wniosek tego tyczący).

Jak wskazano już wyżej biegłym jest osoba posiadająca zgodnie z wiedzą członka składu informacje specjalne, a niebędąca wezwaną na świadka. Biegłego zatem Trybunał może wezwać wyłącznie z własnej inicjatywy, co nie stoi na przeszkodzie temu, aby wniosek o wezwanie biegłego uczestnik postępowania złożył w trybie art. 8 (zob. komentarz).

Artykuł 25

Przewodniczący składu może postanowić odesłać biegłego w każdym momencie, a świadka, jeżeli:

1. świadek odpowiedział na każde z zadanych mu pytań, a ponadto każdy z uczestników postępowania oświadczył, że nie ma do świadka dalszych pytań lub upłynęły co najmniej 2 dni od dnia zadania świadkowi ostatniego pytania;
2. uczestnicząc w rozprawie, świadek naruszył dobre obyczaje;
3. dalsze przesłuchiwanie świadka niepotrzebnie przedłużałoby postępowanie sądowe.

W wyniku nowelizacji Ustawą Sejmu nr 320 z dnia 14 marca 2017 przepis spotkał się z kosmetyczną zmianą, mianowicie dodano oprócz świadków – biegłych.

Przewodniczący składu może postanowić odesłać biegłego w każdym momencie, a więc z chwilą kiedy uzna, że biegły przekazał już niezbędne dla sprawy informacje. Świadka natomiast można odesłać w sytuacji gdy:

- świadek odpowiedział na wszystkie pytania, a do świadka nie ma już dalszych pytań,
- świadek w toku rozprawy naruszył dobre obyczaje,
- dalsze przesłuchiwanie niepotrzebnie przedłużałoby postępowanie.

Na postanowienie w przedmiocie odesłania biegłego/świadka nie służy zażalenie. Postanowienie to podlega jednak kontroli w toku rozprawy apelacyjnej.

Artykuł 26

Z chwilą zamknięcia rozprawy wszystkich świadków i biegłych uważa się za odesłanych.

W wyniku nowelizacji Ustawą Sejmu nr 320 z dnia 14 marca 2017 przepis spotkał się z kosmetyczną zmianą, mianowicie dodano oprócz świadków – biegłych.

Stosownie do komentowanego przepisu na świadku/biegłym z chwilą zamknięcia rozprawy przestaje ciążyć obowiązek dalszego śledzenia sprawy (stosownie do art. 7 – zob. komentarz) – nawet jeżeli nie został odesłany w trybie art. 25.

Artykuł 27

Jeżeli po odesłaniu świadka ujawniły się nowe, istotne okoliczności faktyczne sprawy, przewodniczący składu może odesłanego świadka wezwać ponownie.

Przepis przewiduje możliwość ponownego wezwania już odesłanego świadka, o ile ujawniły się nowe, istotne okoliczności faktyczne sprawy. Pewnym brakiem konsekwencji zdaje się natomiast brak takiej możliwości w przypadku biegłego. Świadka co do zasady ponownie wzywa przewodniczący składu z własnej inicjatywy, jednakże uczestnik postępowania może w tym zakresie złożyć wnioski w trybie art. 8 (zob. komentarz).

Artykuł 28

Gdy wszystkie okoliczności sprawy zostały należycie wyjaśnione i nie biegnie termin wniesienia zażalenia na postanowienie wydane na rozprawie, za wyjątkiem postanowienia, o którym mowa w art. 47, przewodniczący składu postanawia zamknąć rozprawę.

Przewodniczący składu zamyka rozprawę jeśli wszystkie okoliczności sprawy zostały należycie wyjaśnione i nie biegnie termin do wniesienia zażalenia na postanowienie wydane na rozprawie (za wyjątkiem kar porządkowych – art. 47). Na postanowienie to nie służy wprawdzie zażalenie, lecz podlega ono kontroli w ewentualnym postanowieniu apelacyjnym.

Artykuł 29

Jeżeli po zamknięciu rozprawy ujawniły się nowe, istotne okoliczności faktyczne sprawy, przewodniczący składu, za zgodą przewodniczącego Trybunału, może otworzyć rozprawę na nowo.

Przewodniczący składu może za zgodą przewodniczącego Trybunału otworzyć rozprawę na nowo, jeśli już po jej zamknięciu ujawniły się nowe, istotne okoliczności faktyczne sprawy. Przewodniczący składu może pozyskać o nich informację z dowolnego źródła, a więc z forum, z prasy, od uczestnika postępowania itd.

Wskazane jest aby przynajmniej zgoda przewodniczącego Trybunału na ponowne otwarcie sprawy znajdowała się w aktach (wątku) sprawy.

Rozdział 5 Wyrokowanie

Artykuł 30

§ 1. Po rozpoznaniu sprawy, Trybunał rozstrzyga sprawę, wydając orzeczenie.

§ 2. Trybunał rozstrzyga sprawę kontrolną postanowieniem, a pozostałe wyrokami.

Ustawodawca pozostawił po k.p.s. podział orzeczeń na wyroki oraz postanowienia. Trudno znaleźć racjonalne wyjaśnienie pozostawienia tegoż podziału wobec planowanego uproszczenia procedury. Trybunał rozstrzyga sprawę co do zasady wyrokiem, za wyjątkiem spraw kontrolnych, które rozstrzyga postanowieniem.

Artykuł 31

§ 1. Rozstrzygając sprawę, Trybunał bierze pod uwagę okoliczności faktyczne i dowody przedstawione przez uczestników postępowania sądowego podczas rozpoznawania sprawy, z zastrzeżeniem art. 19 § 1, które Trybunał ocenia zgodnie z zasadami doświadczenia życiowego, a także okoliczności faktyczne znane powszechnie lub znane Trybunałowi z urzędu.

§ 2. Trybunał nie jest związany wcześniejszymi orzeczeniami Trybunałów, wydanymi w sprawach innych niż ustrojowe.

Trybunał orzekając co do istoty sprawy bierze pod uwagę wszelkie okoliczności faktyczne i dowody przedstawione przez uczestników postępowania, za wyjątkiem dowodów oraz okoliczności faktycznych spóźnionych (zob. komentarz do art. 19 § 1). Nadto Trybunał bierze pod uwagę okoliczności faktyczne znane powszechnie lub Trybunałowi z urzędu (na Trybunale nie ciąży obowiązek informowania uczestników postępowania o znajomości określonych faktów, co może potencjalnie godzić w ich prawa procesowe).

Stosownie do komentowanego przepisu Trybunał ocenia jedynie okoliczności faktyczne i dowody przedstawione przez uczestników, czyniąc to zgodnie z zasadami doświadczenia życiowego. Naruszenie zasad doświadczenia życiowego ma miejsce wtedy, kiedy *prima facie* widoczne jest, że dokonana przez Trybunał ocena jest wadliwa. Jednocześnie w ocenie ustawodawcy Trybunał nie winien oceniać okoliczności znanych mu z urzędu lub znanych powszechnie. Nadto przepis nie normuje sposobu oceny dowodów dopuszczonych z urzędu przez Trybunał (choćby dowód z bieglego). Należy jednak domniemywać, że również te dowody podlegają ocenie.

Dodatkowo ustawodawca wprowadził zasadę zgodnie, z którą Trybunał związany jest wyłącznie wyrokami w sprawach ustrojowych. Możliwe jest zatem ponowne badanie winy przez Trybunał w sprawie cywilnej pomimo wcześniejszego skazania w sprawie karnej.

Artykuł 32

§ 1. Trybunał nie rozstrzyga w przedmiocie, którego nie obejmował wniosek, z zastrzeżeniem § 2.

§ 2. Trybunał nie jest związany oceną prawną czynu zarzucanego we wniosku w sprawie karnej.

Trybunał jest co do zasady związany wnioskiem, w oparciu o który toczy się postępowanie. Przepis ten wymaga odrębnego omówienia dla poszczególnych rodzajów spraw.

W sprawie cywilnej Trybunał nie może orzec ponad żądanie uczestnika postępowania (nie może zatem zasądzić więcej niż zażądano), a rozstrzygnięcie korzystne dla składającego wniosek może wydać jedynie w oparciu o określone ramy stanu faktycznego (nie może przykładowo przyznać żądanej kwoty za inne niż wskazane zdarzenie).

W sprawie ustrojowej Trybunał orzeka tylko co do wskazanych przepisów, orzekając – zależnie od wniosku – w zakresie wykładni lub zgodności przepisu. W sprawie kontrolnej Trybunał nie może wyjść poza ramy postępowania określone przez przewodniczącego Trybunału.

W sprawie karnej natomiast, z uwagi na § 2, Trybunał związany jest czynem (wskazanymi ramami stanu faktycznego), natomiast jego kwalifikacja oraz ostateczny wyrok może przybrać odmienną treść niż wskazana we wniosku inicjalnym. Nie jest zatem możliwe wydanie wyroku skazującego za czyn inny niż opisany we wniosku, nawet jeżeli pozostaje on w związku z opisywanym zachowaniem.

Artykuł 33

§ 1. Trybunał wydaje orzeczenie po niejawnym naradzie, która obejmuje dyskusję, głosowanie nad rozstrzygnięciem sprawy i uzasadnieniem orzeczenia oraz sporządzenie orzeczenia.

§ 2. Jeżeli w głosowaniu żadna z propozycji nie uzyskała większości, głosowanie powtarza się, a jeśli wówczas sytuacja taka powtórzy się, decyduje głos przewodniczącego składu.

§ 3. Jeżeli podczas dyskusji większość składu wyraziła wątpliwość co do zgodności aktu normatywnego, który miałby być podstawą rozstrzygnięcia sprawy, z aktem normatywnym wyższym hierarchicznie albo co do prawidłowej wykładni prawa w rozstrzyganej sprawie, przewodniczący składu odracza naradę i składa na ręce przewodniczącego właściwego Trybunału wniosek o rozpoznanie i rozstrzygnięcie sprawy ustrojowej.

Co oczywiste komentowany przepis znajduje zastosowanie zwłaszcza w przypadku składów wieloosobowych. Sposób prowadzenia narady, dyskusji i głosowań nie jest w żaden sposób określony. W praktyce narada prowadzona jest zazwyczaj za pośrednictwem Poczty Konnej, a jej przebieg zależy od poziomu skomplikowania sprawy. Zwykle po omówieniu wszelkich wątpliwości skład przechodzi do głosowania kolejno nad sentencją wyroku oraz jego uzasadnieniem.

W razie równości głosów (która może teoretycznie także być efektem wstrzymania się od głosu przez jednego z asesorów) głosowanie się powtarza, a jeśli skład nadal pozostaje w impasie – decyduje głos jego przewodniczącego.

Jeżeli większość składu ma wątpliwości co do zgodności aktu prawa z aktem wyższego rzędu lub jego wykładni przewodniczący składu odracza naradę i składa wniosek o wszczęcie stosownej sprawy ustrojowej. W praktyce decyzja taka powinna być poprzedzona głosowaniem składu, które umożliwi ustalenie czy faktycznie większość składu wyraża takie wątpliwości. Pewność składu co do niezgodności aktu prawa z aktem wyższego rzędu nie wywołuje konieczności odroczenia narady (Trybunał może dokonać kontroli tego aktu *in concreto*), jednakże może to być wskazane z uwagi na konieczność odpowiedniego kształtowania praworządności w społeczeństwie.

Artykuł 34

§ 1. Orzeczenie składa się z sentencji i uzasadnienia.

§ 2. Sentencja zawiera:

- 1) wymienienie członków składu, w którym Trybunał rozstrzyga sprawę;
- 2) wymienienie uczestników postępowania, z wyszczególnieniem tego, który złożył wniosek;
- 3) zwięzłe określenie rozstrzyganej sprawy;
- 4) rozstrzygnięcie sprawy,
- 5) w przypadku spraw ustrojowych wskazanie przepisów, będących przedmiotem rozstrzygnięcia, przy czym w przypadku sprawy o kontrolę zgodności aktu normatywnego niższego rzędu - także wskazanie przepisów aktu normatywnym wyższego hierarchicznie.

§ 3. Uzasadnienie zawiera wskazanie podstawy prawnej i podstawy faktycznej rozstrzygnięcia sprawy.

§ 4. Wyłącznie sentencja orzeczenia ma moc wiążącą.

Przepis określa jak powinno wyglądać orzeczenie Trybunału (zazwyczaj wyrok). Orzeczenie takie składa się z sentencji, a więc części wskazującej jaką decyzję Trybunał podjął oraz uzasadnienia, w którym to Trybunał wskazuje jakie przesłanki stały za określonym rozstrzygnięciem.

Sentencja musi zawierać:

- listę członków składu,
- listę uczestników postępowania, ze wskazaniem który z nich zainicjował postępowanie,
- zwięzłe określenie rozstrzyganej sprawy (np. sprawa cywilna z wniosku X przeciwko Y o zapłatę kwoty Z tytułem kary umownej),
- rozstrzygnięcie sprawy.

W sprawach ustrojowych sentencja dodatkowo powinna zawierać wskazanie przepisów, których sprawa dotyczyła. Obecna regulacja stanowi rozluźnienie względem k.p.s., który dokładniej określał skład sentencji. Zmiany te są niewątpliwie pokłosiem postanowienia Trybunału z dnia 22 stycznia 2017 roku wydanego w sprawie o sygn. akt TK K 16/10/17, bowiem brak któregokolwiek z wymienionych elementów sentencji skutkuje stwierdzeniem nieważności wyroku w ewentualnym postępowaniu apelacyjnym (zob. komentarz do art. 40).

Uzasadnienie powinno zawierać przyjęty stan faktyczny oraz wskazanie podstawy prawnej rozstrzygnięcia. Braki w tym zakresie podlegają ew. kontroli apelacyjnej na ogólnych zasadach. Trybunał zazwyczaj w uzasadnieniu referuje krótko stanowiska uczestników, materiał dowodowy oraz określa jaki stan faktyczny ustalił. W oparciu o powyższe Trybunał wskazuje jakie przepisy prawa znalazły zastosowanie przy rozstrzygnięciu sprawy.

Stosownie do § 4 wyłącznie sentencja ma moc wiążącą. Zatem wszelkie rozważania prawne i faktyczne snute przez Trybunał w uzasadnieniu nie wywołują skutków prawnych. Rozwiązanie to należy ocenić pozytywnie, bowiem często wskazane jest na etapie uzasadnienia skrótowe omówienie przez Trybunał kwestii nie będących bezpośrednim przedmiotem sprawy, ale pozostających z nim w bliskim związku funkcjonalnym. Zainteresowani wprawdzie mogą wskazywać na treść uzasadnienia, ale nie stanowi ono w tym zakresie skutecznego rozstrzygnięcia.

Artykuł 35

§ 1. Po sporządzeniu orzeczenia przewodniczący składu zamyka naradę i podaje orzeczenie do wiadomości publicznej.

§ 2. Jako czas wydania orzeczenia przyjmuje się czas jego podania do wiadomości publicznej.

§ 3. Asesor, który głosował za innym rozstrzygnięciem sprawy, niż to przyjęte w wyroku, może sporządzić zdanie odrębne, które jest załączane do orzeczenia przez przewodniczącego składu lub, gdy nie jest gotowe w chwili ogłaszania – odrębnie przez asesora.

Z chwilą sporządzenia orzeczenia (zatem przegłosowania treści rozstrzygnięcia oraz uzasadnienia) przewodniczący składu zamyka naradę i publikuje orzeczenie w wątku sprawy. Jak czas wydania orzeczenia przyjmuje się datę postu zawierającego orzeczenie.

Asesor, który głosował za innym rozstrzygnięciem ma prawo sporządzić zdanie odrębne, które stanowi integralną część uzasadnienia. Uzasadnienie takie zależnie od momentu kiedy jest gotowe – załącza przewodniczący składu pod treścią uzasadnienia lub też nowym postem publikuje asesor. Zdanie odrębne nie wywiera *de facto* żadnych skutków prawnych.

Artykuł 36

§ 1. Orzeczenie jest prawomocne z chwilą ogłoszenia.

§ 2. Od wyroku Trybunału w sprawie ustrojowej i apelacji nie przysługuje apelacja.

Orzeczenie Trybunału jest prawomocne z chwilą ogłoszenia. Przepis ten dotyczy zatem także orzeczenia I instancji, wobec którego służy stronie prawo apelacji. Zatem przykładowo wyrok w sprawie karnej podlega wykonaniu, nawet jeśli uczestnik postępowania złożył apelację. Rozwiązanie to jawi się jako zaskakujące i godzące w prawa procesowe stron.

Stosownie do § 2 apelacja nie przysługuje od orzeczenia w sprawie ustrojowej oraz od orzeczenia zapadłego w wyniku rozpoznania apelacji. Regulacja w części wyłączającej

możliwość złożenia apelacji od orzeczenia w sprawie ustrojowej wydaje się zbędna wobec brzmienia art. 37 § 1 (zob. komentarz).

Rozdział 6 Środki zaskarżenia

Oddział 1 Apelacja

Artykuł 37

§ 1. Jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, strona może w terminie 7 dni od dnia ogłoszenia orzeczenia złożyć apelację; przepisy art. 13 stosuje się odpowiednio.

§ 2. Sytuacja strony, niebędącej oskarżycielem publicznym lub prywatnym, może ulec pogorszeniu w następstwie ponownego rozpoznania sprawy tylko jeżeli została złożona apelacja na jej niekorzyść.

§ 3. Apelację wnosi się na ręce Księcia (Marszałka Trybunału).

Strona (a więc jedynie podmioty występujące w sprawach cywilnych i karnych) może złożyć apelację od orzeczenia wydanego w pierwszej instancji w terminie 7 dni od daty ogłoszenia wyroku.

W § 2 ustawodawca wprowadza zakaz *reformationis in peius*, tj. sytuacja strony może ulec pogorszeniu w następstwie rozpoznania apelacji wyłącznie jeżeli wniesiono apelację na jej niekorzyść. Przepis ten nie dotyczy oskarżyciela publicznego i prywatnego, zatem wniesienie apelacji wyłącznie przez oskarżyciela może skutkować poprawieniem się sytuacji strony przeciwnej.

Apelację wnosi się na ręce Księcia (Marszałka Trybunału), zmiana nomenklatury z przewodniczącego Trybunału na Księcia (Marszałka Trybunału) jest zapewne niedopatrzaniem ustawodawcy, wynikającym z powielania wybranych rozwiązań k.p.s., o czym szerzej w uwagach ogólnych.

Artykuł 38

§ 1. Jeżeli zarzuty z apelacji są w oczywisty sposób bezzasadne, przewodniczący Trybunału odwoławczego postanawia oddalić apelację. Na postanowienie służy zażalenie do Księcia (Marszałka Trybunału).

§ 2. Jeżeli apelacja została wniesiona po upływie terminu lub została wniesiona przez podmiot, któremu apelacja nie przysługuje, Księżę (Marszałek Trybunału) postanawia odrzucić apelację. Na postanowienie składającemu apelację służy zażalenie do Księcia (Marszałka Trybunału).

W komentowanym przepisie ustawodawca prowadzi pojęcie *przewodniczącego Trybunału odwoławczego*. Domniemywać należy, że chodzi o przewodniczącego Trybunału, czyli Księcia lub Marszałka Trybunału (zob. uwagi ogólne). Na przewodniczącym Trybunału ciąży obowiązek zbadania czy w sprawie nie występują następujące przesłanki negatywne:

- zarzuty apelacji są w oczywisty sposób bezzasadne,
- apelacja została wniesiona po upływie terminu,
- apelacja została wniesiona przez podmiot, któremu apelacja nie przysługuje.

W przypadku oczywistej bezzasadności apelacji przewodniczący Trybunału oddala apelację postanowieniem, w przypadku pozostałych przesłanek przewodniczący Trybunału apelację odrzuca postanowieniem. Na oba postanowienie służy zażalenie.

Oczywista bezzasadność zarzutów występuje wtedy, kiedy widoczna jest *prima facie* i nie wymaga szczególnej analizy prawnej. Jakikolwiek wątpliwości w tym zakresie wyłączają możliwość oddalenia apelacji w trybie § 1.

Apelacja jest wniesiona przez niewłaściwy podmiot, jeśli podmiot ten nie jest stroną w sprawie lub też apelacja w ogóle w sprawie nie przysługuje (w takiej sytuacji każdy podmiot wnoszący apelację będzie podmiotem, któremu apelacja nie przysługuje, a więc niewłaściwym podmiotem).

Przyjęcie apelacji mimo wniesienia jej po terminie lub przez podmiot nieuprawniony skutkuje koniecznością jej umorzenia na późniejszym etapie sprawy (zob. komentarz do art. 39).

Artykuł 39

Jeżeli apelacja została przyjęta, mimo że podlegała odrzuceniu jako wniesiona po upływie terminu lub wniesiona przez podmiot, któremu apelacja nie przysługuje, przewodniczący składu postanawia umorzyć apelację. Na postanowienie składającym apelację służy zażalenie do Księcia (Marszałka Trybunału).

Jeżeli apelacja została przyjęta, mimo że została wniesiona po terminie lub przez niewłaściwy podmiot przewodniczący składu postanawia o *umorzeniu apelacji* postanowieniem, na które składającym apelację służy zażalenie. Omawiany przepis nie daje przewodniczącemu składu uprawnienia do umorzenia apelacji z uwagi na oczywistą bezzasadność zarzutów. Możliwość umorzenia z art. 14 nie znajduje w przypadku apelacji zastosowania, mimo że wydawałoby się to wskazane.

Artykuł 40

§ 1. Rozpoznając i rozstrzygając w przedmiocie apelacji, Trybunał jest związany zakresem żądania apelacyjnego, z zastrzeżeniem § 2.

§ 2. Jeżeli w toku rozpoznania, skład orzekający stwierdził, że zaskarżony wyrok został wydany w niewłaściwym składzie lub jego sentencja nie odpowiadała wymogom art. 34 § 2, nawet gdy nie było to przedmiotem apelacji, postanawia o nieważności wyroku i przekazuje sprawę do ponownego rozpatrzenia. Do ponownego rozpatrzenia sprawy przepisy art. 37 § 2 stosuje się odpowiednio.

Trybunał co do zasady związany jest zakresem żądania apelacyjnego. Nie jest natomiast Trybunał związany zarzutami apelacyjnymi, zatem nic nie stoi na przeszkodzie, aby Trybunał dokonał sanacji wyroku z innych przyczyn niż podnoszone przez apelującego.

Niezależnie od treści apelacji Trybunał z urzędu bada czy wyrok wydany został we właściwym składzie, a także czy jego sentencja zawiera wszystkie elementy wymienione w art. 34 § 2. Stwierdzenie jakiegokolwiek uchybienia w tym zakresie skutkuje koniecznością wydania

postanowienia kasatoryjnego (stwierdzenie nieważności wyroku) i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. O ile nie wniesiono innej apelacji, na niekorzyść apelującego – po stwierdzeniu nieważności wyroku obowiązuje zakaz *reformationis in peius* (zob. komentarz do art. 37).

Oddział 2 Skarga kasacyjna

Artykuł 41

§ 1. W przypadku, gdy orzeczenie w przedmiocie apelacji, zostało wydane w niewłaściwym składzie lub jego sentencja nie odpowiadała wymogom art. 34 § 2, strona może złożyć na ręce Księcia skargę kasacyjną.

§ 2. Jeżeli w toku rozpoznania, skład orzekający stwierdził, że zaskarżony wyrok został wydany w niewłaściwym składzie lub jego sentencja nie odpowiadała wymogom art. 34 § 2, postanawia o nieważności wyroku i przekazuje sprawę do ponownej apelacji.

Ustawodawca zdecydował się pozostawić nadzwyczajny środek odwoławczy – możliwość wniesienia skargi kasacyjnej. Skarga kasacyjna może być wniesiona tylko od orzeczenia w przedmiocie apelacji, zatem jedynie w sprawach spornych. Użycie pojęcia *orzeczenia* wskazuje, że skargę kasacyjną strona (nie tylko składający apelacją) może złożyć zarówno od wyroku prawomocnie kończącego postępowanie jak i od postanowienia, o którym mowa w art. 40 § 2 (zob. komentarz).

Skargę kasacyjną strona może wnieść wyłącznie jeśli orzeczenie w przedmiocie apelacji zostało wydane w niewłaściwym składzie lub jego sentencja nie odpowiada wymogom z art. 34 § 2 (zob. komentarz). W razie stwierdzenia wskazanych nieprawidłowości skład orzekający wydaje postanowienie kasatoryjne (nieważność wyroku) i przekazuje sprawę do ponownej apelacji. Na postanowienie to nie służy zażalenie.

Oddział 3 Zażalenie

Artykuł 42

§ 1. Zażalenie wnosi się, w ciągu 2 dni od dnia wydania postanowienia, jeśli ustawa tak stanowi do:

- 1) przewodniczącego Trybunału, w przypadku zażalenia na postanowienie innego organu postępowania sądowego;
- 2) Marszałka Trybunału, w przypadku zażalenia na postanowienie Księcia;
- 3) Księcia, w przypadku zażalenia na postanowienie Marszałka Trybunału.

§ 2. Jeśli przepis szczegółowy nie stanowi inaczej, zażalenie wnosi się w ciągu 2 dni od dnia wydania postanowienia.

§ 3. W przedmiocie zażalenia rozstrzygnięcie następuje w drodze postanowienia wydanego po posiedzeniu niejawnym, bez przeprowadzania rozprawy.

§ 4. Rozstrzygającym w przedmiocie zażalenia jest organ, o którym mowa w § 1. Jeżeli rozstrzygający uzna zażalenie, unieważnia zaskarżone postanowienie i w razie potrzeby sam rozstrzyga sprawę, która była przedmiotem zaskarżonego postanowienia.

Komentowany przez był nowelizowany Ustawą Sejmu nr 327 z dnia 10 lipca 2017 roku o zmianie Kodeksu postępowania przed TK, która wprowadziła zasadę rozstrzyga zażeń

na posiedzeniu niejawnym, bez przeprowadzenia rozprawy a także doprecyzowała w § 4 jaki organ jest właściwy do rozpoznania zażalenia.

Co do zasady termin na wniesienie wynosi 2 dni (co istotne nie 48 godzin), a postanowienie wnosi się do organu określonego w § 1. Organ ten stosownie do § 4 jest też właściwy do jego rozpoznania. Relacja pomiędzy zdaniem 1 § 1 a § 2 komentowanego przepisu jawi się jako zagadkowa i najprawdopodobniej stanowi swego rodzaju *superfluum*.

Rozstrzygnięcie w przedmiocie zażalenia przyjmuje formę niezaskarżalnego postanowienia i zapada na posiedzeniu niejawnym (bez przeprowadzenia rozprawy). Zatem organ rozpoznający zażalenie po prostu ogłasza treść postanowienia. Organ rozpoznający zażalenie w razie uznania go za uzasadnione unieważnia zaskarżone postanowienie, a jeśli uzna to za wskazane – rozstrzyga także co do istoty sprawy.

Rozdział 7 Czynności nadzwyczajne

Oddział 1 Zmiana składu

Artykuł 43

§ 1. Przewodniczący Trybunału może postanowić zmienić skład, w jakim Trybunał rozpoznaje i rozstrzyga sprawę, z ważnej przyczyny, w szczególności jeżeli:

- 1) bezstronność członka składu została poddana w poważną wątpliwość;
- 2) przewodniczący składu lub jego większość pozostaje bezczynna przez ponad 7 dni;
- 3) członek składu przestał być asesorem Trybunału rozpoznającego i rozstrzygającego sprawę;
- 4) zażądał tego członek składu.

§ 2. Jeśli zmiana składu spowoduje, że liczebność składu nie będzie odpowiadać wymogom ustawowym, zmiana taka może polegać wyłącznie na odwołaniu ze składu i powołaniu nowego członka, a jeżeli odwołany członek odwoływany był przewodniczącym składu — także wyznaczeniu nowego przewodniczącego.

§ 3. Przewodniczący składu, za zgodą przewodniczącego Trybunału, może przekazać swoją funkcję innemu członkowi składu.

§ 4. Na postanowienie w przedmiocie zmiany składu przysługują uczestnikom postępowania oraz odwołanemu asesorowi zażalenie.

W określonych wypadkach przewodniczący Trybunału może postanowić skład w jakim Trybunał rozstrzyga sprawę. Ustawodawca posługując się zwrotem *może* wywołuje pewne wątpliwości co do tego, czy zmiana składu jeśli członek składu przestał być asesorem ma charakter obligatoryjny. Opowiedzieć można się za poglądem, że w określonej konfiguracji przewodniczący może zaniechać takiego odwołania – np. jeśli członek składu wprawdzie przestał być asesorem, ale trwa w Sejmie debata/głosowanie w sprawie jego ponownego powołania. Rozwiązanie takie zapewnia ekonomikę procesową, lecz wywołuje też i niewymieniony w ustawie obowiązek wstrzymania się składu orzekającego ze wszelkimi działaniami do czasu ponownego powołania członka składu na asesora (lub odwołania go ze składu).

Kolejną przesłanką jest poddanie bezstronności członka składu w poważną wątpliwość. Przesłanka ta zdaje się być nadużywana, bowiem każda wypowiedź asesora luźno powiązana z przedmiotem sprawy podnoszona jest jako dowód braku bezstronności (wskazać należy chociażby na przypadek, kiedy to Marszałek Trybunału uznał, że wobec asesora występują wątpliwości co do jego bezstronności, bowiem publicznie podał w wątpliwość decyzję Marszałka dotyczącą wprawdzie sprawy, lecz mającą jedynie charakter formalny). Również dawno zażegnane spory asesora ze stroną podnoszone są jako podstawa do jego odwołania. Z tak szerokim rozumieniem omawianej przesłanki nie można się zgodzić. Oczywiście jest, że w warunkach Księstwa Sarmacji między wszystkimi obywatelami zachodzą różnorakie interakcje, a każdy zna każdego. Również wypowiedzi niewskazujące bezpośrednio na oczekiwanie rozstrzygnięcia sprawy nie mogą skutkować uznaniem asesora za stronniczego. Przykładowo stwierdzenie, że „forma graficzna wniosku jest absurdalna” nie stanowi przecież oceny samej sprawy.

Kolejną przesłanką jest trwająca ponad 7 dni beczynność przewodniczącego składu lub jego większości. Regulacja ta jest o tyle ułomna, że jej literalna wykładnia prowadzi do absurdu wniosku, że jeśli przykładowo w składzie 3 osobowym jeden z asesorów jest nieaktywny (ale nie jest przewodniczącym), to nie jest możliwe jego odwołanie, bowiem nie stanowi on większości składu. Absurdalność takiej wykładni prowadzi oczywiście do wniosku, że członka składu można odwołać zawsze, jeśli jest beczynny ponad 7 dni, a jego beczynność wpływa na przewlekłość sprawy (np. na etapie wyrokowania). *De lege ferenda* należy jednak postulować nowelizację komentowanego przepisu.

Członka składu można odwołać także na jego własne żądanie. Zazwyczaj będzie to wynikać z wątpliwości samego członka składu co do tego, czy będzie uznawany za osobę bezstronną w sprawie (sytuacja taka miała miejsce przykładowo w sprawie o sygn. akt TK U 16/12/05, dotyczącej procedury wydalania cudzoziemców, gdzie asesor wskazał, że ustawę ocenia negatywnie jako osoba niegdyś wydalona, ostatecznie po zmianie składu Trybunał stwierdził niezgodność badanych przepisów) lub też w szczególnych przypadkach – nadmiernego obciążenia asesora innymi obowiązkami.

Stosownie do § 2 jeśli zmiana składu skutkowałaby nieprawidłową liczebnością składu – przewodniczący Trybunału winien w miejsce odwołanego członka składu powołać innego asesora (o ile to możliwe).

Przewodniczący składu o ile uzyska zgodę przewodniczącego Trybunału może stosownie do § 3 przekazać swoją funkcję innemu członkowi składu. Przepis ten wprowadza wątpliwości w jakiej formie winno to być uczynione. Wydaje się, że prawidłowe jest zarówno przekazanie na wniosek przewodniczącego składu funkcji przez przewodniczącego Trybunału, jak i jej przekazanie przez samego przewodniczącego składu po uzyskaniu zgody przewodniczącego Trybunału. W obu przypadkach winno to być czynione w formie postanowienia.

O zmianie składu przewodniczący Trybunału orzeka postanowieniem, na które służy zażalenie odwołanemu asesorowi oraz uczestnikom postępowania. Zażalenie służy także na postanowienie przewodniczącego składu wydane w trybie § 3. Wydaje się, że uzasadnione jest przyznanie prawa do zażalenia także podmiotom na prawach uczestnika postępowania (art. 7 § 2), jednakże ustawodawca nie dzieli się w tym zakresie żadnymi wskazówkami.

Oddział 2 Umorzenie

Artykuł 44

§ 1. Poza przypadkami wymienionymi w ustawie, przewodniczący składu postanawia umorzyć postępowanie sądowe:

- 1) na wniosek uczestnika postępowania, chyba że inny uczestnik postępowania wniesie sprzeciw w ciągu 3 dni od dnia złożenia wniosku;
- 2) jeżeli na skutek znaczącej zmiany stosunków rozpoznawanie i rozstrzygnięcie sprawy przez Trybunał stało się niecelowe.

§ 2. Na postanowienie, o którym mowa w § 1, służy zażalenie do Księcia (Marszałka Trybunału).

Umorzenie postępowania co do zasady następuje w przypadkach opisanych w art. 14 oraz art. 39 (braki formalne wniosku, apelacja złożona po terminie lub przez niewłaściwy podmiot).

Ustawodawca wprowadza jednak możliwość umorzenia postępowania także jeżeli:

- wniósł o to uczestnik postępowania, a inny uczestnik się temu w ciągu 3 dni nie sprzeciwił,
- rozstrzygnięcie sprawy stało się niecelowe z uwagi na nadzwyczajną zmianę stosunków.

Konieczność umorzenia postępowania w trybie § 1 pkt 1) jawi się jako procesowo niebezpieczna, bowiem łatwo sobie wyobrazić sytuację, w której uczestnik postępowania w sprawie karnej wykorzystując nieobecność oskarżyciela składa wniosek o umorzenie i sprawa zostaje prawomocnie zakończona. *De lege ferenda* należy postulować zmianę tejże regulacji w taki sposób, aby umorzenie następowało za zgodą, a nie przy braku sprzeciwu. Celem tejże regulacji jest bowiem możliwość umorzenia postępowań, które dla samych uczestników utraciły już rację bytu.

Nadzwyczajna zmiana stosunków czyniąca rozstrzygnięcie sprawy niecelowym zachodzi niewątpliwie wyjątkowo rzadko. Sytuacja taka wystąpić może przykładowo w sprawach cywilnych w wyniku aktu ustawowego zerującego stany kont wszystkich mieszkańców – w takiej sytuacji dalsze orzekanie staje się zbędne. Sytuację taką można sobie wyobrazić także w sprawie karnej, jeśli przykładowo sprawa dotyczy czynu popełnionego przez mieszkańca prowincji na jej terenie, a niegodzącego w Księstwo lub jego mieszkańców i rzeczona prowincja ogłosiła niepodległość i podsądny nie przebywa już na terenie Sarmacji. Również w sprawach ustrojowych i kontrolnych w określonej sytuacji procesowej i faktycznej możliwe jest umorzenie postępowania w oparciu o omawianą przesłankę (zob. postanowienie Trybunału Koronnego z dnia 18 grudnia 2016 roku wydane w sprawie o sygn. akt TK U 16/11/11).

Umorzenie następuje w drodze zaskarżalnego postanowienia przewodniczącego składu.

ODDZIAŁ 3 MEDIACJA

Artykuł 45

§ 1. Na umotywowany wniosek co najmniej jednej strony postępowania, w zakresie spraw cywilnych oraz wszczętych z oskarżenia prywatnego, jeśli strona przeciwna nie wyrazi sprzeciwu, może zostać zarządzone mediacja. W takim przypadku przewodniczący składu zawiesza postępowanie sądowe i ustanawia dla stron sporu mediatora.

§ 2. Wniosek może zawierać wskazanie osoby, która miałaby być mediatorem, jednak nie wiąże ono przewodniczącego składu.

§ 3. Wniosek o wszczęcie mediacji może zostać złożony przez którąkolwiek ze stron postępowania nie później niż w ciągu 48 godzin od momentu złożenia wniosku.

Oddział 3 wprowadza możliwość przeprowadzenia mediacji między stronami w sprawach cywilnych oraz karnych wszczętych z oskarżenia prywatnego. Wniosek o mediację winien być umotywowany i złożony w ciągu 48 godzin od złożenia wniosku inicjującego sprawę. Wniosek może zawierać także proponowaną osobę mediatora.

O wszczęciu mediacji decyduje przewodniczący składu zarządzeniem (niezaskarżalnym) jednocześnie zawieszając postępowanie sądowe. Przewodniczący składu wszczynając mediację ustanawia dla stron mediatora, przy czym nie jest w tym zakresie związane wnioskami stron.

Mediacja ma na celu zakończenie postępowania w sposób polubowny poprzez zawarcie ugody procesowej między stronami (szerzej komentarz do art. 46).

Artykuł 46

§ 1. Mediacja może zostać przeprowadzona w ukrytym poddziale działu Trybunału Koronnego na Forum Centralnym bądź na wydzielonym kanale IRC. Jeżeli do mediacji wykorzystano kanał IRC, zapis rozmów mediacyjnych ma zostać dołączony do akt sprawy.

§ 2. Wynikiem mediacji jest ugoda procesowa, stwierdzająca zawarcie porozumienia między stronami i warunki owego porozumienia przez strony ustalone. Warunki powinny być zgodne z prawem sarmackim.

§ 3. Ugoda uzyskuje moc prawną, jeżeli zostanie potwierdzona i podpisana przez Asesora prowadzącego. Ugoda powinna zostać ogłoszona publicznie.

§ 4. Jeżeli w ciągu 14 dni od dnia ustanowienia mediatora strony sporu zawarły przed mediatorem ugode, przewodniczący Trybunału umarza postępowanie sądowe, a w przeciwnym razie znosi mediatora i podejmuje postępowanie sądowe.

Mediacja ma na celu zakończenie postępowania w sposób polubowny poprzez zawarcie ugody procesowej między stronami. Stosownie do § 1 mediacja może zostać przeprowadzona w ukrytym poddziale działu Trybunału Koronnego na Forum Centralnym bądź na wydzielonym kanale IRC. Jako, że kanał IRC Sarmacji już nie istnieje, a infrastruktura Księstwa rozwinęła się od czasu wprowadzenia ustawy przyjąć należy, że za zgodą stron może być przeprowadzona na kanale Discord. Jeżeli mediacja przeprowadzona będzie na kanale IRC/Discord konieczne jest złożenie do akt sprawy zapisu z jej przebiegu.

Ugoda procesowa powinna wyraźnie stwierdzać zawarcie porozumienia między stronami, a warunki tego porozumienia zostały ustalone. Zakończenie postępowania w drodze ugody procesowej z jednej strony odciąża Trybunał, a z drugiej strony umożliwia szybkie pogodzenie się przez strony w sprawach, w których jest możliwe. Ugoda procesowa zyskuje moc prawną dopiero z chwilą jej zaakceptowania i podpisania przez *Asesora prowadzącego*. Pojęcie to nie występuje nigdzie indziej w ustawie i przyjąć należy, że w istocie chodzi o przewodniczącego składu. Ugoda ogłaszana jest publicznie.

Mediacja stosownie do § 4 nie może trwać dłużej niż 14 dni od chwili ustanowienia mediatora. Jeżeli strony zawrą ugode, przewodniczący Trybunału umarza postępowanie w sprawie (wprawdzie § 4 nie wymaga tego wprost, ale niewątpliwie warunkiem umorzenia jest zaakceptowanie ugody przez przewodniczącego składu stosownie do § 3). W braku ugody w określonym terminie przewodniczący Trybunału znosi mediatora i podejmuje postępowanie sądowe.

Niecelowe wydaje się angażowanie do kwestii związanych z umorzeniem sprawy lub zniesieniem mediatora i podjęciem postępowania sądowego przewodniczącego Trybunału, skoro o zarządzeniu mediacji stosownie do art. 46 decyduje przewodniczący składu.

Rozdział 8 Przepisy porządkowe

Artykuł 47

§ 1. W razie naruszenia powagi, spokoju lub porządku czynności urzędowych przewodniczący składu orzekającego, a przed otwarciem sprawy — Księżę (Marszałek), może ukarać winnego karą do dwóch tygodni więzienia albo karą grzywny do 50 000 lt albo oboma karami łącznie.

§ 2. Na świadka lub biegłego, który bez usprawiedliwienia nie stawił się na wezwanie, przewodniczący składu orzekającego może nałożyć karę grzywny do 50 000 lt. Karę należy uchylić, jeżeli ukarany dostatecznie usprawiedliwi swe niestawiennictwo.

§ 3. Przepis § 2 stosuje się odpowiednio do przedstawiciela organu władzy publicznej, który nie wykonuje wydanego przez Księcia (Marszałka) lub przewodniczącego składu orzekającego polecenia podjęcia lub zaniechania określonych czynności.

§ 4. Od postanowienia o wymierzeniu kary w ciągu 7 dni od dnia jego wydania ukaranemu przysługuje zażalenie.

W wyniku nowelizacji Ustawą Sejmu nr 320 z dnia 14 marca 2017 przepis spotkał się z kosmetyczną zmianą, mianowicie w § 2 dodano oprócz świadków – biegłych.

Przewodniczący składu, a przed otwarciem sprawy przewodniczący Trybunału może ukarać winnego naruszenia powagi, spokoju lub porządku czynności urzędowych karą więzienia do dwóch tygodni, karą grzywny do 50.000 lt lub obiema łącznie. Naruszenie powagi, spokoju lub porządku należy interpretować szeroko. Wątki trybunału nie są ani miejscem plotek, wymiany luźnych uwag, ani tym bardziej kwestionowania pozycji Trybunału. Stosownie do sytuacji w pierwszej kolejności ograniczyć można się wyłącznie do upomnienia winnego.

Na świadka lub biegłego, który bez usprawiedliwienia nie stawił się na wezwania przewodniczący składu może nałożyć karę grzywny do 50.000 lt. Karę tę należy uchylić, jeśli ukarany *ex post* dostatecznie usprawiedliwi swoje niestawiennictwo. Celem tej regulacji jest *de facto* spowodowanie stawiennictwa świadka/biegłego.

W obu przypadkach karę orzeka się postanowieniem, na które służy zażalenie w wydłużonym, bo 7 dniowym, terminie.

Rozdział 9 Przepisy przejściowe i końcowe

Artykuł 48 / Artykuł 49

Art. 48. Do spraw otwartych przed wejściem w życie niniejszej ustawy mają zastosowanie przepisy Ustawy Sejmu nr 293 o — Kodeks postępowania sądowego z dnia 8 sierpnia 2016 r.

Art. 49. § 1. Ustawa wchodzi w życie z dniem ogłoszenia

§ 2. Traci moc Ustawa Sejmu nr 293 o — Kodeks postępowania sądowego z dnia 8 sierpnia 2016 r., z zastrzeżeniem art. 48.

Komentarz do omawianych przepisów jawi się jako zbędny, zwłaszcza że wszystkie sprawy otwarte przed dniem wejścia w życie ustawy zostały już definitywnie zakończone.